

VĚSTNÍK

Praha 30. prosince 2015

Ročník VIII., Číslo 12

ZAMYŠLENÍ NEJEN VÁNOČNÍ

Do konce roku 2015 zbývá už jen několik málo hodin. Celý prosinec má vždy zvláštní atmosféru onoho adventního předvánočního času, který vnímá každý z nás trochu jinak. Ženy jako uklízečky a kuchařský maratón, jiní jsou postiženi velkou nákupní horečkou ve snaze získat ještě větší a senzačnější dárky než loni, aby se ukázali před příbuznými co koupili pod vánoční stromeček. U něj se sejdou všichni bez ohledu na své vyznání a i ten největší ateista se snad v onen čas, než zazní zvoneček, občas zamyslí co opravdu v daném roce udělal a z čistoty srdce daroval jiným. V době patřící přízemní konsumní společnosti, kdy se všichni honí v nákupních centrech za ještě gigantičtějšími dárky nám uniká to samotné kouzlo klidu, které nepatří na veřejnost, ale existuje jen v klidu duše a úzkém rodinném kruhu. Štědrý den nemá nic společného se štědrostí dárců, ale má být spojen především se štědrostí v srdci vůči těm nejbližším, kterým projevíte to nejvíc co lze, lásku. Proto by tento den měl být tichou a čistě soukromou záležitostí. Jen půlnoční mše má spojit lidi ke společné, tiché a pokorné oslavě příchodu malého Ježíška mezi nás. Už měl mnohokrát na mále. Jednou ho měl nahradit Děda Mráz, v posledních letech ten kýčovitý reklamní panák Santa Klaus. Ale on všechno přežil a stále jsme si ho dokázali v duších uchránit. A díky čemu?

Díky dvěma tisíciletím křesťanské výchovy, kterou naši předkové museli ochraňovat i s nasazením života a která, ať chceme nebo ne patří neodmyslitelně k naší části Evropy, kde díky tomu také spokojeně žijeme. Ano, spokojeně, protože desítky let nezažíváme války, jako jinde ve světě. Zdá se, že válka, horší než byla ta studená, přichází do Evropy, která procítá ze snu, že se vše dá zvládnout normami z Bruselu. Každý však musí začít nejprve u sebe. Nejde o to povstat s mečem v ruce, ale nevzdat se principů. Ujasní-li si každý z nás svoje principy a hodnoty, které patří k našemu způsobu života a bude si za nimi stát, nemůže přijít žádný populistický fanatik, který by je dokázal proslovem nebo zbabělým útokem na bezbranné lidi znehodnotit. Bude-li každý z nás a Evropa jako celek stát za svými hodnotami pevně, nemůže přijít nikdo, kdo by je dokázal zvrátit a změnit k obrazu svému. Budou-li přicházet jiných kultur respektovat naše hodnoty, znamená to, že mají vědomí o své pozici a my nemusíme mít obavy jim pomoci. Demokracie nesmí vládnout silou, ale nesmí se bát ji použít, objeví-li se někdo, kdo by ji chtěl ohrozit nebo zastrážit. Snad ten přicházející rok 2016 bude klidný, tolerantní a mírový.

POD OCHRANOU SV. MICHAELA

Do konce roku 2015 zbývá jen několik málo hodin. Vánoce mají tu zvláštní atmosféru, že občas zastaví každodenní shon a mnohé z nás donutí k zamyšlení. Ona magická atmosféra dokonce dokáže v jediný den v roce, po štědrovečerní večeři, přivést do kostela i toho největšího ateistu na půlnoční mši. Třebaže není věřícím, zaposlouchá se ve velebných chrámech i malých kostelících do krásné hudby a slov. Všude kolem jsou obrazy nebo sochy svatých a tu přece jen v duši zavládne záhadný pocit bezpečí a důvěry.

Slovo důvěra pochází je staročeského do-vierie, znamenající víru, spolehnutí se na druhé nebo i nějakou věc. Víra v cokoli ale potřebuje nějaký atribut. Člověk může věřit ve vyšší moc, že se mu bude dobře dařit, že bude úroda, že zaprší. Nebudeme se pouštět do základů křesťanství nebo jiné víry, ale od nepaměti již lidé hledají Boží ochranu ke své práci i životu. Z legend a skutků povstali svatí, kteří se stávali patrony lidských činností, cechů a řemesel. Mnozí oblíbení svatí se stali dokonce patrony i několika oborů najednou. Typickým příkladem je římský bůh Merkur. Je poslem bohů, ale patronem obchodu, zisku, ale také cestování či bohem lsti a zlodějů. Je dokonce patronem elektřiny, protože tento obor doposud nemá vlastního patrona. Existují však i obory, které mají několik různých patronů.

Když v Mohuči objevil Johann Gutenberg knihtisk, stala se prvním patronem knihtiskařů sv. Kateřina Alexandrijská. V době baroka přibyl tiskařům nový patron sv. František Saleský (1567-1622), ženevský biskup, patron spisovatelů, tiskařů a katolického tisku. Kromě toho sv. Jan Evangelista se stal patronem nejen tiskařů, ale i nakladatelů a vydavatelů. V lednovém muzejním věstníku jsme si připomněli osobnost Jiřího Stříbrného a jeho tiskové společnosti Tempo. Symbolicky tak prosincové číslo zakončíme s jiným tiskařským podnikem. Pražská tiskařská, vydavatelská a nakladatelská společnost ČAT byla totiž nejen tiskárnou, ale jako představitelka katolického tisku u nás se dala pod ochranu sv. Michaela.

Svatý Michael je v Bibli jako jediný nazýván archandělem. Archanděl znamená vůdce andělů či „Ten který je nad anděly“. Je vlastně protějškem pozemského sv. Jiří, bojujícího s drakem. Sv. Michael je zobrazován při vítězství nad drakem vlastně v symbolické rovině, jako boj křesťanství nad pohanstvím nebo jako symbol vítězství božského řádu na silami temnot. Proto je často drak nahrazen symbolem ďábla s rohy. Podle reformačních církví je archanděl Michael totožný s Ježíšem Kristem, tedy druhou osobou Božství. Zvolení tak významného patrona do štítu firmy nebylo obvyklé, ale Č.A.T. neboli plným názvem „Československá akciová tiskárna“ nebyla jen tak obyčejnou firmou.

Jméno Československá akciová tiskárna zní spíš vlastenecky, jakoby z dob národního obrození, přitom vznikla až v roce 1911, ale jejímu vzniku předcházela dlouhá cesta. Jak se říká, vše souvisí se vším a tak se spojují v jejím osudu dějiny tisku, politiky a politických stran a působení katolické církve v Čechách.

Noviny, resp. dnes všeobecné média, bývají označovány za sedmou velmoc. Tento výraz vlastně vznikl před 200 lety, když Napoleon I. Bonaparte označil noviny „*Rheinischer Merkur*“ za šestou velmoc. Tehdy byla velmocí Francie, Anglie, Rusko, Prusko a Rakousko. Později se za velmoc považovala také Itálie a tehdy se také ustálil onen výraz sedmá velmoc. Vývoj tisku a jeho moc však nebyla zpočátku taková. První noviny na světě vyšly v roce 1605 ve Štrasburku. První české noviny „*Český Postillon Neboližto: Nowiny České*“ vyšly v Praze v sobotu 4. února 1719. Brzy se pro ně vžil název Pražské poštovské noviny, podle pošty, která je rozvázala. Vycházely v úterý a v sobotu a výtisk stál 6 krejcarů, roční předplatné pak 8 zlatých. Odhaduje se, že vycházelo asi 500 až 1.000 kusů. Privilegium k tisku novin obdržel pražský knihtiskař Karel František Rosenmüller. Když v roce 1744 zemřel, ve vydávání pokračoval syn a po něm Jan Josef Klausner s označením „dědici Rosenmüllerovští“ až do roku 1772. Dalších 10 let české noviny v Praze vůbec nevycházely, ale dědicové obnovili tradici v lednu 1782 vydáním Pražských českých novin.

V té době vycházely v Praze ještě německé noviny, které vydával knihtiskař Jan Nepomuk Ferdinand ze Schönfeldu. Do jeho tiskárny nastoupil v roce 1785 jako faktor, tehdy jednatřicetiletý Václav Matěj Kramerius. Schönfeld o rok později koupil od Rosenmüllerů noviny, změnil je na „*Schönfeldské Cís. Král. Pražské Nowiny*“ a Kramerius se stal jejich redaktorem. Při psaní článků získával Kramerius mezi čtenáři značnou popularitu a praktické zkušenosti s vydáváním novin. Z desítek abonentů jich přilákal devět set. Mimo to překládal do češtiny jiná díla a vydával svoje spisky, díky kterým zlepšil i svoji finanční situaci. Se Schönfeldem nevycházela dobře, zejména v názoru na směřování novin, ale i v podmínkách k práci včetně mzdových nároků. Schönfeld byl obecně velmi neoblíbený mezi ostatními tiskaři pro svoji bezohlednost při získávání úředních zakázek. Také často padělal knihy, tedy vydával přetisky vydání jiných tiskařů, na kterých bohatl. Na druhou stranu je nutno dodat, že vydal množství děl, které měly obrovský význam, mezi jinými v roce 1783 i knihu Karla Hynka Tháma „*Obrana jazyka Českého*“.

Kramerius se rozhodl ke konci května 1789 od Schönfelda odejít a založil si vlastní noviny. Povolení k jejich vydání získal od zemského gubernia 18. června a již v sobotu 4. července 1789 vyšlo jeho první číslo nákladem 450 výtisků. Od Schönfeldových se lišily jménem v záhlaví „*Krameriusovy Cís. k. Pražské Poštovské Nowiny*“. Po jejich založení, začal Schönfeldovi klesat počet předplatitelů, které Kramerius přetáhl nejen svými články na svoji stranu. Do roku 1792 jich získal přes 1.500. Současně vznikl spor, protože Schönfeld měl privilegium používat v názvu slovo „poštovské“, což Zemské gubernium následně zakázalo Krameriovi používat. Proto musel své noviny přejmenovat na „*Krameriusovy C. k. Vlastenecké Nowiny*“. Tato změna, ale klesající obdyt Schönfeldovských novin nezastavila a v roce 1793 dokonce přestaly na krátký čas vycházet. Nakonec česká verze jeho novin zcela zanikla.

Svatý Archanděl Michael v boji s ďáblem

Záhlaví prvního čísla Krameriovyh novin z roku 1789

Televizní seriál F. L. Věk poměrně věrně ukazoval vlnu nadšení a zájmu o vlastenectví v souvislosti s korunovací císaře Leopolda II. v roce 1791 za Českého krále. V té době rostl zájem o české knihy, čehož Kramerius využil. Nejen proto založil 27. února 1790 Českou expedici, první ryze české nakladatelství. Úspěšný Kramerius se 22. května 1791 oženil s dcerou pražského zlatníka Jenověfou Heciriusovou, která mu přinesla slušné věno a rozhodl se koupit vlastní knihtiskárnu. V říjnu 1793 zakoupil dům U tří stříbrných růží v Husově ulici s tiskárnou Jana Nepomuka Karla Hrabý, kde dosud tisknul své knihy.

V roce 1792 došlo v Praze k další korunovaci, císaře Františka I. Během ní se císař setkal s později nejmočnějším mužem Rakouska, knížetem Klementem Metternichem, který na dlouhá léta řídil mezinárodní politiku Rakouska. Za jeho vlády začalo docházet k pozvolnému zavádění cenzury a do té doby oblíbené vlastenecké noviny pozvolna upadaly, stejně jako zájem Čechů o vlastenectví. S Napoleonskými válkami navíc přišla všeobecná dražota a stále nižší zájem vedl k finančním problémům Krameriových novin. Ty sice dál vydával, ale soustředil se na vydávání knih a spisů, které mu přinesly větší zisk. Když v roce 1808 předčasně zemřel, převzal jeho podnik nejstarší syn Václav Rodomil Kramerius, který za pomoci redaktora Jana Rulíka udržel vydávání novin až do roku 1823. Tehdy prodal knihtiskárnu, vydavatelství i noviny Schönfeldovu synovi Jakobovi za 1.000 zlatých. Česká expedice ukončila svoji činnost rokem 1849. Kramerius zemřel v roce 1861 v chudobinci. Ani Schönfeldův podnik si nevedl tak dobře jako kdysi. Podnik převzal v roce 1821 syn Jakub, který ho prodal v roce 1835 firmě Bohumila Haase synové (Gottlieb Haase Söhne). Haase založil tiskárnu v roce 1798 a kromě ní měl vlastní papírnu ve Vraném nad Vltavou. V roce 1828 začal vydávat německy psané noviny „*Unterhaltungsblätter*“ později přejmenované na „*Deutsche Zeitung Bohemia*“, vycházející až do roku 1938.

Za pokračovatele českých novin se považují „*Pražské noviny*“, kde působil František Ladislav Čelakovský nebo Karel Havlíček Borovský. Noviny z počátku předávaly jen zprávy o událostech, ale časem přidávaly své komentáře a rozšiřováním počtu čtenářů si jak redaktoři, tak majitelé novin uvědomovali, že mohou ovlivnit názory veřejnosti. Síla tisku začala být brzo znát a uvědomovali si jí nejen novináři, ale také politici. Klíčovým pro vývoj byl revoluční rok 1848. Tehdy redaktor Karel Havlíček Borovský odešel z Pražských novin a založil vlastní „*Národní noviny*“, které vydává jako vůbec první český deník. Do té doby vycházely noviny jen několik dní v týdnu. Havlíčkovy Národní Noviny ale neměly dlouhého trvání. Poslední číslo vyšlo 19. ledna 1850, kdy byly definitivně zakázány.

Rok 1848 znamenal hlavně změny politické. Byla přijata ústava, forma konstituční monarchie a zrodil se parlamentní život. Tehdy existovala v Čechách jediná, tzv. Národní strana, známá jako Staročeši. V jejím čele stál František Palacký a František Ladislav Rieger. Ve straně vzniklo v roce 1863 křídlo radikálnějších členů, hlásajících se otevřeně k odkazu K. H. Borovského. Z tohoto křídla se v roce 1874 odštěpila samostatná Národní strana svobodomyšlná, které se říkalo Mladočeši. Postupem času získávala tato strana stále více příznivců a ve volbách do Říšské rady v roce 1891 získali většinu mandátů oproti Staročechům, kteří získali jen jediný mandát.

Všechny politické strany z počátku zastávaly tendenci národního uvědomění, ale postupem času, zejména s nárůstem dělnického hnutí se přidávala i snaha o sociální politiku. Už v roce 1882 provedl předseda předlitavské vlády hrabě Eduard Taaffe důležitou volební reformu. Do zemského sněmu se volilo podle tzv. kurií, které byly čtyři. První tzv. velkostatkářská, tvořená zástupci za držitele svěřeneckých a nesevěřeneckých statků, dále kurie měst a třetí byla kurie obchodních a živnostenských komor a čtvrtou byla kurie venkovských obcí. Pro volby kurií však existoval tzv. volební census, tedy nerovné volební právo, kdy je váha hlasů voličů posuzována podle jejich příjmu z daní a majetku. Protože nebylo vázáno na žádnou sociální skupinu, mohl mít hlas bohatého dělníka teoreticky větší váhu než chudého šlechtice. Taaffeho reforma, poprvé využitá pro volby v roce 1891 snížila census v městské a venkovské kurii, čímž došlo výrazně ke snížení vlivu Němců. Následnou reformou hraběte Badeniho z roku 1896 se zavedla pátá volební kurie tzv. všeobecná, kam spadali všichni muži starší 24 let. Ženy u nás mohly volit až podle ústavy v roce 1920. Československo bylo poprvé jedenáctým státem na světě, kde bylo uzákoněno volební právo žen. V roce 1907 se do Říšské rady volilo poprvé podle všeobecného volebního práva, došlo ke zrušení kurií a zavedení volebních okresů pro celostátní volby. U voleb do zemského sněmu království systém fungoval až do roku 1918.

Politický vývoj druhé poloviny 19. století začalo ovlivňovat dělnické hnutí a sociální otázky. Znatelný byl počátek sekularizace, tj. potlačení vlivu náboženství. To vedlo na konci 19. století ke zrodu několika nových stran. V roce 1894 vznikla Křesťansko-sociální strana v Čechách, v roce 1897 vznikly Národní strana katolická v království Českém, Česká strana národně sociální a Česká strana radikálně pokroková. O dva roky později Česká strana státoprávní a důležitá Česká agrární strana a v roce 1900 Česká strana lidová (realistická). Na Moravě založil Adolf Stránský v roce 1891 z mladočeského křídla Moravskou stranu lidovou. V roce 1896 vznikla Katolická strana národní na Moravě a v roce 1899 Moravsko-slezská křesťansko-sociální strana na Moravě. Adolf Stránský stál též u zrodu Lidových novin, jejichž první číslo vyšlo 16. prosince 1893 v Brně. Záhy dosáhl nákladu 6.000 výtisků a v roce 1909 se z raníku stal oblíbený hlavní list. V roce 1898 se Stránský stal jediným vlastníkem novin a v roce 1903 založil Lidovou tiskárnu v Brně.

Ze seznamu uvedených stran jsou vidět dva nové směry zájmů o voliče. Jedním byl sociální, směřující zejména k dělnictvu, druhým směrem byl katolicismus. Kombinací obou pak byl vznik sítě spolků křesťanských dělníků. V nich sice měla církev svůj vliv, ale ten dlouhodobě ztrácela s nástupem sociální demokracie, která směřovala svoje cíle na středovelevou stranu politického spektra. Církev tak neměla šanci k výraznějšímu prosazení svých politických cílů.

V roce 1878 byl zvolen 256. papež, Lev XIII. Ten si byl vědom úpadku vlivu církve a během jeho pontifikátu se mu podařilo obnovit mezinárodní politickou prestiž papežství. Přizpůsobil církev moderní době. V roce 1891 vydal první velkou sociální encykliku v níž podpořil soukromé vlastnictví, práva dělníků, důstojné pracovní podmínky i zakládání odborů, zreorganizoval církevní strukturu a novelizoval v roce 1900 index zakázaných knih. Tato encyklika „*Rerum novarum*“ urychlila vznikl samostatné politické strany v Čechách. Z jednotlivých lokálních křesťanských spolků vznikla nová politická strana.

Hlavním iniciátorem vzniku strany byl kněz a průkopník křesťanského socialismu Tomáš Škrdla, Rudolf Horský a bývalý sociální demokrat Tomáš Josef Jiroušek. Zorganizovali 1. sjezd katolického dělnictva československého z Čech, Moravy, Slezska a Dolních Rakous, který se sešel v Litomyšli ve dnech 8.-9. září 1894. Na sjezdu došlo k ustavení Křesťansko-

Eduard hrabě Taaffe (1833-1895)

sociální strany v Čechách. Fakticky ale k jejímu vzniku došlo až na sjezdu v Praze v roce 1898. Stranu řídil osmičlenný výbor v čele s Rudolfem Horským. Byla to první politická formace čistě českého katolicismu. Do politického boje zasáhli poprvé při volbách do Říšské rady v roce 1897. Výsledkem byl zisk pouze jediného křesla ve vídeňské říšské radě a ani při dalších volbách se pozice strany představující výhradně katolické zájmy příliš nezlepšila.

Jedním z hlavních problémů byla sekularizace, tedy odklon od náboženství. Proto papež Lex XIII. vydal 22. listopadu 1902 svoji encykliku „*Quae ad nos*“ věnovanou přímo českým a moravským biskupům v čele s pražským arcibiskupem Lvem Skrbenským. Kritizoval v ní právě postup sekularizace v Čechách a vyzýval k podniknutí naléhavých opatření a obraně víry.

Katolická církev se snažila v dosavadních možnostech tisku co měla zamezit rozvoji liberálního a socialistického tisku, ale jejich snahy nebyly úspěšné a navíc narážely na nedostatek peněz a zcela zaostalou argumentaci slova, která již nemohla uspět. Katolíci v Čechách a na Moravě, ale neměli jednotné vedení. Jejich snahám chybělo ústředí, jenž by řídilo veškerou činnost vydavatelskou. V roce 1895 vznikla Pražská družina pro katolickou organizaci, ale neměla úspěch. Následoval jí tzv. Piův spolek založený v roce 1907 v Praze, ale nakonec ani ten nespěl a zůstal jen v plánech. Snaha církve po zvýšení politického vlivu byla vyslyšena až v roce 1907. Jenže ne díky její politice, ale zavedením všeobecného volebního práva. V Čechách bylo zvoleno 7 a na Moravě 10 poslanců, kteří společně vytvořili Katolicko-národní poslanecký klub. Výsledek voleb byl vnímán jako velké překvapení a nesporný úspěch českého politického katolicismu, který se rázem stal vlivným činitelem české politiky.

Nemalý podíl na volebním úspěchu Strany katolického lidu v Čechách, který domácí politikou silně otrásl, měl Vojtěch hrabě Schönborn, významný iniciátor vzniku Národní strany katolické. Díky jeho taktice získala podporu agrární strana, která nakonec v pěti obvodech podpořila katolické kandidáty. Protivníci však vlivu katolické politické strany nebyli nadšeni a dlouhodobě to vedlo k jisté zášti a despektu. Strana zaujala v Čechách vlivnou pozici a na Moravě se stala dokonce nejsilnějším politickým silou. Společný postup tzv. pokrokového bloku, tvořeného agrárníky, mladočechy, národními socialisty a sociálními demokraty vedl v roce 1911 k těžké volební porážce katolíků. V Čechách neprošel ani jediný kandidát a na Moravě ztratili dokonce tři mandáty. Z celkových 17 křesel obhájili nakonec jen pouhé tři křesla.

Následně vznikl rozkol mezi českými poslanci. Katolíci se zcela distancovali od radikálního a protiklerikálního bloku pokrokářů, kde vystupoval František Staněk, Václav Klofáč, ale i Adolf Stránský a Tomáš Garrigue Masaryk a všichni se pak vzájemně obviňovali z maření společné české politiky. V tomto ohledu se zdá, že naši politici víc než 100 let nedokáží spolupracovat. Katolický klub pak vystupoval samostatně, ale byl vlastně izolovaný. Semknutí českých hlasů na říšské radě ve prospěch Čech a Moravy vůči ostatním problémům monarchie prostě nevyšlo.

Tato malá odbočka do politiky byla nutná k pochopení situace související s vydáváním novin. Na přelomu 19. a 20. století byl nejsilnějším médiem tisk. Noviny byly jediné, které šířily aktuální informace. Jenže nešlo o žádné nezávislé novináře. Noviny postupem času ovládla politika, vždyt už za Havlíčka šlo o politiku. Každý deník byl spojen s konkrétní politickou stranou, které patřil a která jeho prostřednictvím hlásala svůj program. Národní Politika patřila staročechům, po roce 1918 se přeorientovala na Karla Kramáře a jeho Národní demokratickou stranu. Dělnické listy, zpočátku pod vlivem Mladočechů, postupně přešly pod vliv sociální demokracie. Ta si však založila v roce 1893 své Právo lidu, sídlící od roku 1897 v Praze. V roce 1921 se z Práva lidu odštěpila levicová redakce, která začala vydávat Rudé Právo pod hlavičkou Komunistické strany Československa. Lidové noviny měly zase blízko k T. G. Masarykovi, ale snažily se být nezávislé. Za první republiky však byly považovány za nástroj Hradu. Národní listy založil v roce 1861 Julius Grégr a od roku 1910 je vlastnila Pražská akciová tiskárna, ovládaná Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem a to nejen redakčně, ale i prostřednictvím akcií, ale o tom jindy. V roce 1907 vzniklo České Slovo iniciované Národně-sociální stranou Václava Klofáče, které od roku 1910 vydávalo tiskové družstvo strany, přejmenované na Melantrich, ze které se stal jeden největší tiskový koncern u nás. Jediní kdo zatím neměli svůj vlastní deník byli katolíci.

Už v roce 1907 se snažili katolíci s vydáváním svých vlastních novin, ale to se jim nepodařilo. Téměř veškerý český tisk pro katolíky tiskla do té doby Cyrillo-Methodějská knihtiskárna Václava Kotrby v Ostrovní ulici. Vznikla už v roce 1871, měla 120 dělníků a vydával se zde třeba deník „Čech“. V budově tiskárny seděli také redaktoři a administrace katolického tisku. Získat koncesi pro tisk novin nebylo tak snadné. Místodržitelství se zdráhalo povolit další tiskárnu ve formě družstva. Dosud podobných podniků vzniklo víc, ale řada z nich nakonec ukončila svoji činnost. Od roku 1906 existovala možnost založit společnost s.r.o., ale to vyžadovalo kapitálově silnější osoby, které by firmu zřídili, takže nakonec se jevila jako nejvhodnější akciová společnost, umožňující vydání většího počtu menších podílů, za které ale nemuseli akcionáři ručit, jako u družstva. Proto byla snaha se domluvit s Václavem Kotrbou. Dokonce byl na něj ze strany představitelů strany vyvíjen určitý nátlak, aby přistoupil na zakcionování svého podniku, který však Kotrba odmítl.

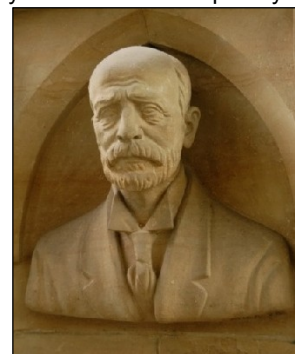
Dalším pokusem bylo jednání s firmou „Vlast“ družstvo tiskařské a vydavatelské z.s.s r.o., ale ani ten nevedl ke kýženému cíli mít vlastní tiskárnu. Nevýhodou na straně katolíků byl téměř absolutní nedostatek kapitálu. Doposud se věnovali víc své duchovní a politické činnosti, než že by hleděli na získání prostředků. Do roku 1907 částečně využívali Ústřední jednotu hospodářských družstev v Praze, založenou v roce 1896. Jenže tuto centrálu sdružující zejména peněžní přebytky členských družstev, ovládli před volbami v roce 1907 agrárníci, přestože do té doby byl jednotu neutrální. Díky tomu začali směřovat finanční podporu ve prospěch své strany. Tento systém rozdělování sféry vlivu nejen politikou, ale i hospodářskou silou se upevnil po vzniku republiky, kdy se stal prakticky základem celého systému stran. Logicky tedy potřebovala svoji organizaci stoupenců katolického družstevního hnutí vybudovat i politická strana katolická. Proto v roce 1909 vznikl Svaz hospodářských družstev. Bohužel bez silnější politiké podpory a s minimem možného kapitálu. Volby v roce 1911 proto byly pro katolickou stranu v Čechách pohromou, když nezískala ani jeden mandát. Agrární strana se navíc po vzniku svazu snažila co nejvíce zabránit jeho rozvoji. Když vypukla v roce 1914 1. světová válka, postarali se agrárníci, aby svaz a jeho družstva nedostaly žádnou účast na Válečném obilním ústavu a tím i na rozdělování zásob, která pro ostatní družstva znamenala značné zisky.

Papež Lev XIII. (1810-1903)

Lev Skrbenský (1863-1938)

Vojtěch Schönborn (1854-1924)

Změna přišla, až když vznikla republika a katolická, resp. lidová strana se stala součástí vlády a systému pevných politických stran ovládajících úřady, dostala podle daného klíče i vliv na určité podniky. Svaz hospodářských družstev se soustředil na vybudování skladistných družstev, schraňujících úrodu a zajišťujících rozdělování osiva. Byla to mocensky silná družstva.

Vraťme se do roku 1910, kdy katolíci stále neměli vlastní tiskárnu. Nástupce Lva XIII., papež Pius X. pronesl v roce 1909 při založení ústředního tiskového orgánu Svatého stolce (Acta apostolicae sedis) výrok „*Marně stavíte kostely, konáte misie, zakládáte spolky – to vše bude zničeno, nechopíte-li se obranné i útočné zbraně katolického tisku*“. Byl to vzkaz i pro České země.

Velikonoční sjezd Strany křesťansko-sociální konaný v roce 1910, přijal rezoluci, aby se výkonný výbor strany postaral o účelné a praktické řešení otázky stranického tisku a zacílil své snažení na pořízení vlastní tiskárny. Byl zvolen čtrnáctičlenný přípravný výbor, který se pokusil znovu získat vlastní tiskárenskou koncesi. Marně. Naskytla se však jiná možnost, koupit stávající tiskárenský podnik.

Šlo o jednu z nejstarších pražských tiskáren vůbec. Byla na Starém Městě v domě „u deseti panen“ v Karlově ulici č.p. 184. Tiskárna měla jen čtyři menší místnosti, kde se na osmi lisech tiskly vědecké knihy a zábavná literatura česky i německy. Vlastně šlo o původní Schönfeldovu tiskárnu z roku 1720, která od dědiců přecházela na další majitele. Když v roce 1835 koupila tiskárnu firma Bohumil Haase synové, přenesla tisk novin do tiskárny v Anenském dvoře a tu v Karlově ulici prodali na knihkupectví. Při něm zůstala i malá tiskárna knih kterou koupil Jan Spurný. Bylo to štěstí, protože právě zde bylo v dubnu 1836 vydáno v nákladu 600 ks první vydání Mácha Máje. V roce 1890 získal tiskárnu Julius Janů. Po něm převzali provoz dva bratři, František a Josef Ziegnerové. V té době byla tiskárna po technické stránce v úpadku. Moderní velké tiskárny měly velké a rychlé stroje, umožňující tisk stovek kusů denně. Ruční lisy, z nichž nejstarší pocházel ještě od Schönfelda, prostě nebyly schopné jakkoliv konkurovat jiným tiskárnám. Byla tu však nesporná výhoda, platná koncese.

Koncem dubna 1910 došlo k uzavření dohody. Celý závod bylo možné odkoupit za 48.000 K s podmínkou, že cena bude uhrazena hotově do tří měsíců. To nebyla jediná investice. Pokud chtěla katolická strana získat tiskárnu a začít vydávat vlastní noviny, musela ještě pořídit nové stroje. K tomu byl nezbytně k zapotřebí alespoň jeden sázecí stroj, dva rychlolisy a knihařská řezačka. Ale kde sehnat peníze?

Politické strany totiž nesměly vlastnit přímo žádný majetek. Proto vznikala různá družstva nebo společnosti, které přes fyzické osoby zajistily straně majetkový vliv. Ale peníze strana dát sama nemohla a využít zdroj z hospodářských družstev nešlo, nebylo z čeho vzít. Ústřední jednotu ovládli agráři a Svaz teprve začínal a neměl ani koruny nazbyt. Tiskárnu se nakonec od bratří Ziegnerů podařilo včas koupit.

Strana neměla bohaté členy a tak bylo třeba celý kapitál upsat po pár korunách od všech kdo mohli pomoci, zejména nadšení stoupeni. Po celé zemi došlo k velké akci s upisováním kapitálu. Každý vesnický farář byl vyzván, aby pokud může, upsal své peníze nebo pomohl se zapojením jiných lidí. Do akce se zapojily všechny místní organizace včetně Orla, sportovního katolického spolku.

Přípravný výbor se nejprve rozhodl založit Československý grafický spolek „Veritas“ a tak se měla jmenovat i tiskárna. Vznik spolku byl rychlejší než vznik společnosti. Musela se totiž rychle koupit tiskárna, aby ji Ziegnerové neprodali někomu jinému. Současně bylo rozhodnuto, že vznikne akciová společnost a byly vypracovány její statuty. Původní jméno Veritas bylo zavrženo a jako název firmy bylo schváleno jméno „Československá akciová tiskárna“.

Celá organizace s hledáním kapitálu se změnila na upisovací akci. Každý kdo mohl, koupil alespoň jednu akcii, kterou splatil hned hotově. Kdo nemohl, alespoň se zavázal k pevným splátkám. Ti, kdo půjčili peníze spolku, dostali možnost úpisu akcií a peníze již zaplacené byly brány jako záloha na akcie. Základní kapitál byl nakonec stanoven na 150.000 K, rozdělený do 750 akcií na jméno, každá po 200 K. Tiskárna byla včas koupena a postupně, jak přicházel kapitál, byly dokupovány nové tiskařské stroje. Z původního vybavení Schönfeldovy tiskárny byl nejstarší knihtiskařský lis vyrobený asi v letech 1690-1700 darován do sbírek Průmyslového muzea Vojty Náprstka. Tento lis, než ho získal Schönfeld, sloužil v jezuitské tiskárně a jde o jediný dochovaný barokní tiskařský lis v Čechách. V roce 1943 ho získalo do sbírek Národní technické muzeum v Praze a v současnosti je vystaven jako nejvzácnější sbírkový předmět v expozici dějin polygrafie.

Ustavení a vznik akciové společnosti ČAT trval mnohem déle než zakoupení tiskárny a strojů. Povolení ke vzniku firmy vydalo C. k. ministerstvo vnitra až 2. května 1911. Ustavující valná hromada se konala ve čtvrtek 6. července 1911. Upsání akcií se účastnilo 509 osob. Ze seznamu upisovatelů je patrné, že skoro každý upsal, alespoň jednu akcii, výjimečně dvě a jen několik málo osob nejvíce deset akcií. Akcionáři se stali různí faráři, kaplani, učitelé a katecheti, ale i malí živnostníci jako provazník, truhlář, krejčí, rolník atd. Výjimečně je akcionářem i nějaký ten místní Spořitelna a záložní spolek.

K zápisu do obchodního rejstříku došlo 12. září 1911. Účelem firmy bylo zřídit nebo koupit knihtiskárnu, vydávat časopisy a politický denní český list vedený křesťansko-sociálním směrem, případně koupit takový stávající list. Umožněno bylo vydávat i knihy, obrazy a umělecká díla, zřizovat filiálky nejen v Čechách, ale i jiných zemích na říšské radě zastoupených, tedy prakticky v rámci celé monarchie, plány to byly zdánlivě velkolepé, ale zatím šlo o malou tiskárnu, která ještě nezačala.

Do správní rady byli zvoleni hlavně lidé z přípravného výboru. Předsedou správní rady se stal ThDr. Rudolf Horský, farář v Šárce u Prahy. Jeho náměstkem JUDr. Gustav Mazanec, adjunkt C.k. finanční prokuratury. Členy pak Václav Myslivec, redaktor, advokát JUDr. František Svojsík a Josef Tomšů, vikář a farář v Zlatníkách u Zbraslavi.

Do té doby, než byla firma ČAT zapsána do rejstříku, patřila tiskárna spolku Veritas. Po zápisu začala příprava inventáře, seznamu pohledávek a závazků a připraven návrh smlouvy. Kupní smlouva sjednala mezi ČAT a spolkem Veritas převzetí tiskárny se všemi zásobami, strojním vybavením a koncesí za cenu 125.000 K zaplacených hotově. Datum převzetí tiskárny bylo dnem 1. října 1910. celková cena byla zaplacená dříve složenými zálohami, které spolek dle ujednání přijímá a kvituje.

Dům č.p. 184 v Karlově ulici, 1925 (T8895)

Schönfeldův původní tiskařský lis (NTM)

Akcie ČESKOSLOVANSKÉ AKCIOVÉ TISKÁRNY V PRAZE s akciovým kapitálem
150.000 K, který zvýšen býti může na 300.000 korun.

Čís. 639

AKCIE

akciové společnosti „Českoslovanská akciová tiskárna“ v Praze

na 200 korun,

t. j. dvě stě korun.

Pan *Antonin Šrámek*, velkoobchodník *Traba*.

jako vlastník této akcie 200 korunami plně zaplacené, pokud se týče jeho právní nástupce má podíl na veškerém majetku a výnosu společnosti ČESKOSLOVANSKÁ AKC. TISKÁRNA V PRAZE stanovami zaručený. Akcie tato jest rubopisem převoditelná, avšak musí její převod býti správní radě k schválení oznámen, při čemž musí býti ta která akcie předložena, aby přepsání v knize akcionářů provedeno býti mohlo. Každý převod akcií na jinou osobu, jimž má býti nabyto práv akcionáře a jenž platiti má v poměru společenském, podmíněn jest písemným svolením správní rady, která je dle volného uvážení udělí. Kdyby akcie přešly dědictvím na osoby třetí, má správní rada právo, nechce-li převod na dědice schváliti, akcie tyto na účet právního nástupce akcionáře prodati jiné osobě za cenu kursovní, budou-li znamenány na burse, jinak za cenu rovnající se 5% kapitalisační průměrné dividendy za poslední tři léta, v prvních třech letech dle průměru let předcházejících.

V PRAZE, 10. září 1911.

Českoslovanská akciová tiskárna v Praze.

J. Rud. Horáček
předseda správní rady.

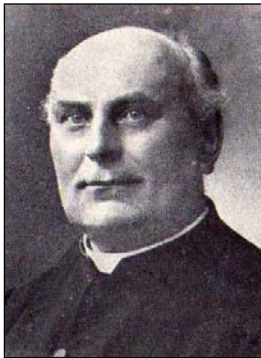
J. Horáček
náměstek předsedy.

Tisk vlastního závodu

B044 – Zakladatelská emise akcií Českoslovanské akciové tiskárny znějící na 200 K, vydaná v Praze 10. 9. 1911 (originál SOA Praha)

ČAT ještě převzal dluhy ve výši 91.554,83 K, které se mohly v budoucnu ještě zvýšit, maximálně však o 3.000 K. Současně převzal i pohledávky Veritasu ve výši 76.363,26 K.

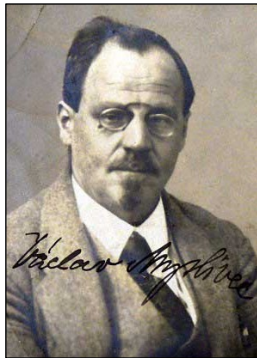
Původní představa, že tiskárna ČAT zajistí podporu straně a to jak tiskovou, tak finanční pro nadcházející volby do Říšské rady, konané 13. a 21. června 1911, vzali za své. V té době nebyla tiskárna ještě ustavena a po jejím vzniku bylo jasné, že čeští katolíci nezískali ani jediný mandát. Po volební kampani zůstaly dluhy a chyběly i peníze na rozvoj tiskárny. Pasiva byla o 14.000 K vyšší než aktiva, kde se vedly za 91.000 K i zcela nedobytné pohledávky. Muselo dojít k výměně vedení podniku.

Msgre. ThDr. Rudolf Horský (*23.12.1852 - †22.12.1926)

JUDr. Gustav Mazanec (*29.7.1873 - †25.12.1938)

Václav Myslivec (*10.11.1875 - †29.5.1934)

JUDr. František Svojsík (*27.3.1878 - †4.5.1943)

Msgre. Josef Tomšů (*9.10.1864 - †12.10.1938)

Tehdejší revizor účtů Josef Šolle (pozdější ředitel Hypoteční banky) provedl kontrolu veškerého účetnictví a společně se smíchovským kaplanem Msgre. ThDr. Janem Paulym vypracovali zprávu o skutečném stavu tiskárny. Na důvěrném jednání v restauraci „U Brejšků“ konaném v polovině května 1912 informovali vedení strany i vedení ČATu. Došlo k výměně celého vedení podniku. Za necelý měsíc, 20. června 1912 se konala I. řádná valná hromada společnosti, která změnu potvrdila. Z pěti členů správní rady byli odvoláni všichni kromě Mgsre. Tomšů. Na uvolněná místa byli zvoleni bankovní úředník Josef Šolle, obchodník Josef Hovádka, pizeňský kaplan a sekretář české strany křesťanskosociální Antonín Havelka. Předsedou správní rady se stal farář v Kováni Josef Kuška.

Tiskárna dostala i odborné vedení. Dosavadní ředitel knihtiskárny a její technický správce Josef Mošuta byl propuštěn a jeho nástupcem se stal Rudolf Březina, sazeč z Národní politiky, který byl odborníkem zejména v akcidenční sazbě, kterou to tiskárna hlavně potřebovala pro užití se. Po této změně začal podnik poměrně dobře fungovat a zakrátko se bilance podařilo vyrovnat. Bylo to však i zásluhou 12 akcionářů, kteří pomohli svojí hotovostí překlenout sanaci podniku a poskytli za závazky výkonného výboru strany záruky. Těmi akcionáři byl Horský, Mazanec, Svojsík, Tomšů či Kuška, ale také farář Bartovský z Cítova, Podlaha z Volyně, rolník Jan Šabata nebo prof. František Kordač, pozdější pražský arcibiskup.

Uspořádání nových poměrů se neobešlo bez obětí. Došlo k odpisu nedobytných pohledávek, části zásob, odpisů na strojích a vybavení. ČAT měl v prvním roce 33 dělníků a 2 úředníky. Během roku 1912 musel počet tiskařů snížit o dvě osoby a současně došlo ke snížení platů. Od poloviny roku se snížila týdenní výplata z přibližně 1.200 K na 700 K. ročně tak firma vyplatila asi 55.000 K. Za rok 1912 byly tržby 124.586,67 K, za rok 1913 109.960,90 K a v roce 1914 dokonce jen 77.082,24 K. Podrobnější rozpis je vidět v jedné z připojených tabulek. Každopádně první roky byly pro tiskárnu ČAT velmi krušné. Vždyť ona revize podniku za rok 1911 nakonec vykazala 28.262,55 K ztráty, ale původně bylo vykázáno jen 5.036,30 K. Na straně pohledávek byla částka 57.881,03 K.

Nebýt obětavých akcionářů a funkcionářů, kteří se snažili zachránit podnik za každou cenu, asi by tiskárna v prvních letech zkrachovala a katolická strana by přišla o cennou koncesi k tisku. Snaha zachránit podnik byla zřejmá i z jednání I. valné hromady v červnu 1912. Zde byl předložen návrh na zvýšení kapitálu o částku 50.000 K. Přestože byl návrh schválen k realizaci zvýšení kapitálu nakonec nedošlo a ve valné hromadě 1913 bylo zvýšení odvoláno. Ještě je dobré uvést, že na valnou hromadu mohl přijít jen akcionář mající nejméně dvě akcie, které představovaly jeden hlas. Ten kdo měl jen 1 akcii nemohl hlasovat, tím se omezila účast drobných akcionářů, ale nebylo vyloučeno na plné moci sloučit i velké balíky akcií složených právě z řad malých akcionářů, to byl však až postup v dalších letech, kdy vznikl svaz akcionářů, řízený stranou. Ale o tom ještě později.

Zdálo se, že to nejhorší má tiskárna za sebou. Její počátky byly těžké a od jejího zániku jí dělila jen pomoc několika věrných akcionářů a straníků, uvědomující si problémy, než se vůbec podařilo tiskový podnik založit.

III. řádná valná hromada za rok 1913, která se konala 5. března 1914 schválila předložené bilance. V nich se uváděl hrubý zisk 25.514,43 K při odpisech 17.712,23 K. Zisk byl pochopitelně převeden na úhradu ztrát minulých let. Hospodaření za rok 1914 se zdárně rozvíjelo až do události 28. června 1914 v Sarajevu. Smrt následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este znamenala zcela jiný vývoj nejen pro tiskárnu. Za necelý měsíc na to nechal císař František Josef I. odročit jednání říšské rady, tedy rakouské sněmovny a za tři dny po posledním zasedání vyhlásil válku Srbsku válku, začala 1. světová válka.

Válka se projevila nejen v politickém životě, kdy poslanci ztratili svoji imunitu, kterou měli jen v době zasedání parlamentu, ale zasáhla i noviny. Zpřísnila se cenzura, mnohé tiskoviny byly zastaveny a s postupem války docházelo i k omezování dodávek papíru a tedy i počtu stran, které byly tištěny. S vyhlášením mobilizace byli odvedeny tisíce dělníků z továren a mezi nimi nechyběli ani tiskaři, sazeči a další polygrafické profese. Mezi nimi byl i Emil Kopecký, který byl jmenovaným zástupcem pro živnost tiskařskou právě v ČATu. Od 25. srpna 1914 ho nahradil Rudolf Březina, který byl mladší a nemusel rukovat.

Hospodářský výsledek za rok 1914 se podařilo ještě udržet kladný ve výši 2.779,89 K. Rok 1915 však už byla konstatována ztráta následkem válečných událostí ve výši 11.951,84 K. Podíl na tom měl i odpis pohledávky 1.602,45 K, která vznikla za Výkonným výborem křesťansko-sociální. Za její splacení ručil malorolník František Šafránek z Dolního Města u Ledče, který padl na ruském bojišti. Správní rada považovala za nemožné obnos vymáhat žalobou, jak vůči straně, tak vůči padlému ručiteli.

Josef Šolle (1875-1958)

dr. Jan Pauly (1869-1944)

Rok	tržba tiskárny	cena strojů	dělníci	úředníci	mzdy a služné
1911	neuveдено	89 762,00 K	33	2	neuveдено
1912	124 586,67 K	92 628,00 K	31	2	54 516,38 K
1913	109 960,90 K	89 000,00 K	32	2	60 000,00 K
1914	77 082,24 K	84 066,19 K	30	3	60 000,00 K
1915	126 915,60 K	82 100,24 K	31	3	60 000,00 K
1916	148 165,29 K	99 038,26 K	32	3	60 000,00 K
1917	178 404,63 K	75 102,61 K	26	4	60 000,00 K
1918	316 058,51 K	81 286,99 K	29	6	25 436,39 K
1919	479 128,18 Kč	219 075,34 Kč	33	8	42 347,27 Kč
1920	986 794,67 Kč	1 642 885,36 Kč	48	16	594 146,78 Kč

Tabulka znázorňuje bilanční přehled tiskárny ČAT v prvních letech existence

Bylo tedy akcionářům navrženo tuto pohledávku odepsat a tento návrh byl také valnou hromadou schválen. Je zajímavé, že v rámci financování politické strany a běžných zakázek obchodní tiskárny přebírali za nesplicené závazky strany ručení jednotliví členové, kteří tak vlastně stranu sponzorovali nebo přinejmenším často podporovali. Zdánlivě tak vůči tiskárně, kde strana neměla žádný podíl jako akcionář a tedy oficiálně žádný vliv, byl zachován statut komerčního podnikání, objednávek a placení závazků. V mnohém to připomíná aktuální současné případy financování volebních kampaní, tisku letáků a billboardů.

V roce 1914 se také stala důležitá událost, která znamenala další možnost rozšíření tiskárny, přestože v danou chvíli to byly jen plány do budoucna. Došlo k přesídlení tiskárny. Dosavadní prostory tiskárny v Karlově ulici byly už zcela nevyhovující pro moderní výrobu. Tiskárna potřebovala nejen novější a větší stroje, ale také prostor pro větší množství zakázek.

Zemský svaz českých hospodářských družstev a společenstev pro Království České koupil dle trhové smlouvy z 30. června 1914 dům ve Spálené ulici č.p. 90 od knížete Bedřicha Schwarzenberga.

Svaz se dohodnul s tiskárnou ČAT a nabídl jí zdejší prostory pro novou tiskárnu. Počátkem listopadu 1914 došlo na stěhování do Spálené ulice. Tiskárna i redakce tak byly v novém, ale větší rozvoj neumožňovala finanční situace ani probíhající válka.

ČAT ale neusnul a snažil se svůj boj za rozšíření katolického tisku dále posunout. K tomu byla zapotřebí prodejna. Výnosem C. k. místodržitelství v Praze ze dne 16. července 1915 obdržel ČAT koncesi k provozu knihkupecké antikvární a nakladatelské činnosti a obchodu uměleckými výrobky. Zástupcem pro tuto živnost byl jmenován knihkupecký účetní Hynek Schusta. Nové knihkupectví, které dostalo název „u Zlatého klatu“ bylo otevřeno v květnu 1916 přímo v bývalém Schwarzenberském paláci. Díky této prodejně se podařilo v průběhu následujících let výrazně uspět na trhu a šiffit jejím prostřednictvím křesťanský tisk nejen v Praze, ale po celé zemi. V prodejně se nabízely nejenom knihy, ale i umělecká díla jako obrazy, sochy, grafika a různé artefakty náboženské povahy, tedy růžence, krucifixy atd.

Součástí, řekněme širšího podniku, byla i restaurace a kavárna „u Zlatého klatu“, která sloužila nejen čtenářům, ale zejména pro setkávání autorů knih. Kavárna nepatřila přímo pod ČAT, byla součástí Zemského svazu, který jí pronajal nájemci, ale sloužila řadě společných aktivit, včetně příprav valných hromad.

Jak šla válka, bylo stále složitější provádět další investice do tiskárny, protože hospodaření bylo vázáno na přídelový systém, kam podléhal také stále větší nedostatek papíru. Valná hromada akcionářů 2. července 1917 sice schválila bilanci s vykázaným čistým ziskem 102,30 K, ale v porovnání skutečných potřeb to nebylo ničím. Proto správní rada předložila akcionářům návrh na zvýšení kapitálu vydáním 750 ks nových akcií o 150.000 K tedy na dvojnásobek stávajícího kapitálu. V odůvodnění tohoto kroku se uváděla potřeba rozšířit závod bez nutnosti použití úvěrů. Za první roky hospodaření se dosáhlo celkově ztráty kolem 40.000 K. Druhou možností, jak dosáhnout lepších bilancí byla naopak cesta snížení základního kapitálu. Navrženo bylo snížení nominálu akcií na 150 K a současné vydání nových akcií po 150 K maximálně do objemu 300.000 K. Jenže zádrhel nastal právě v konání valné hromady. Na VI. řádnou valnou hromadu, která se konala 2. července 1917 se dostavilo jen 14 akcionářů, kteří drželi celkem 113 akcií tedy mající 54 hlasů. Každá valná hromada byla usnášeníschopná, pokud se jí účastnila nejméně desetina akcií, tedy 75 ks. Pro změnu stanov, ale byla zapotřebí účast nejméně 250 akcií a té nebylo dosaženo. Správní rada musela proto konstatovat, že úprava kapitálu není možná. Byla schválena ještě možnost přihlížející k příznivému rozvoji podniku, ponechat dosavadní ztrátu k úhradě příštích let s možností vydání nových akcií.

Správní rada byla onou nedostatečnou účastí překvapena. Vzhledem k tomu, jaké byly problémy s úpisem zakladatelské emise akcií, začala správní rada předem oslovovat potenciální akcionáře a spustila upisovací akci v domněni, že valná hromada vše schválí a emise akcií se bez komplikací vydá. Tím, že tomu bylo znemožněno, zaznělo závěrečné usnesení: „v akci upisovací nechť se dále pokračuje až do mimořádné valné hromady, jež by zmíněnou změnu stanov provedla.“ Těm osobám, které již upsalí část nových akcií bylo slíbeno přednostní právo na 4½% úročení z již složeného kapitálu s tím, že o vydání nových akcií musí rozhodnout nová valná hromada. Nakonec se vše rozhodlo až rok poté.

Ani VII. řádná valná hromada v červenci 1918 neprojednávala změnu kapitálu. Ta se na pořad jednání dostala až v programu mimořádné valné hromady svolané na 12. srpna 1918. Účastnilo se jí 22 lidí, kteří drželi 276 akcií, tj. 135 hlasů. Na této valné hromadě bylo rozhodnuto o snížení kapitálu na polovinu, tedy na 75.000 K a to odkolkováním všech stávajících akcií na 100 K a současném sloučení takto redukováných akcií do jedné nové po 200 K. Prakticky to znamenalo, že mělo dojít k zničení poloviny akcií s tím, že vydáno bude jen 375 kusů akcií po 200 K. Za rok 1917 totiž vznikla ztráta 66.000 K, která byla odepsána z akciové jistiny. Rozdíl byl rozdělen do rezervního fondu a zbytek padl na úhrady různých pohledávek.

Budova ve Spálené č.p. 90, kde ve dvoře byla tiskárna ČAT

Kavárna a restaurace „u Zlatého klatu“ ve Spálené ulici (T8888)

Interiér prodejny „u Zlatého klatu“ na Karlově náměstí (1936)

Po schválení formy snížení kapitálu navrhl farář Kuška, že by bylo spravedlivé, aby majitelů starých akcií vyhrazena byla zvláštní superdividenda z každoročního čistého výtěžku vzhledem ke ztrátě kterou utrpěli redukcí akcií a navrhl úpravu stanov ve znění: „budíž nejprve akcionářům za akcie čís. 1-375 přiznán úrok 4½% akciového kapitálu, pokud čistý zisk stačí. Po uhrazení tohoto úroku budíž na akcie č. 376 až 1,500 přiznán úrok ve výši 4½% pokud čistý zisk postačí. Tato změna byla schválena. Současně došlo ke změně v otázce hlasování a to tak, že na každou akcii připadá nyní jeden hlas. Pro účasti na valných hromadách prostřednictvím plné moci bylo upraveno tak, že smí být zmocněn jen stávající akcionář a plná moc musí být s vlastnoručním podpisem. Návrh k zápisu této změny byl podán až v listopadu 1918, kdy mezitím došlo k rozpadu monarchie a vzniku Československé republiky.

Za zdánlivě dlouhou dobu mezi konáním valné hromady a podáním návrhu k soudu byla ještě jedna záležitost. Už během května 1918 požádala společnost o živnost vedení inzertní kanceláře k obstarávání inzerce pro listy vlastním nákladem vydávané jakékoli i pro listy a časopisy jiné. Připravoval se plán na zahájení vydávání vlastních novin. Do toho však přišel státní převrat a tak ono podání k soudu obsahovalo nejen zápis oné inzertní živnosti, ale současně návrh obsahoval i další koncesi. Tentokrát společnost požádala ještě o udělení koncese ke zřízení filiálek pro prodej časopisů v československém státě. Plány byly opravdu rozsáhlé, první dny samostatného státu a jistý poválečný chaos znamenal řadu obtíží. Původní žádost byla podána ještě na místodržitelství, kam byla právě na základě výzvy soudu k doplnění o ony povolené koncese podána 31. prosince 1918 urgency. Ta však byla bez vylepených kolků, které v obchodech nebyly k sehnání a proto musela firma požádat o vydání výměru k zaplacení kolkových poplatků. Do toho starosti s přechodem správy místodržitelství do rukou republiky nakonec znamenaly průtahy. Ještě v lednu 1920, tedy víc než rok od urgency, nebyla žádost úředně schválena. Jelikož však šlo v podstatě o potvrzení, které mělo formální znaky, magistrát města Prahy už v květnu 1919 schválil jak živnosti, tak i jmenovaného zástupce pro ně, kterým byl Alois Novák. Tehdy to podstatné bylo povolení Policejního ředitelství, které 25. května 1919 povolilo ČATu vydávat politické deníky.

Úřední šiml pracoval opravdu velmi dlouze. Příprava k vydání vlastního deníku byla mnohem kratší. První číslo listu nazvaného „LID“ vyšel v sobotu 21. prosince 1918. Současně s ním vyšlo i samostatné vydání pro Prahu pod názvem „Pražský večerník“. To, že povolení bylo uděleno jaksi dodatečně, lze přičíst na vrub onomu chaosu a pak také tomu, že členové katolické strany, resp. již nově Československé strany lidové, kteří měli významné zastoupení mezi členy revolučního národního shromáždění.

Během ledna 1919 došlo ke sloučení všech dosavadních křesťanských stran v republice z nichž vznikla Československá strana lidová. Spojení proběhlo na sjezdu v Praze 5. a 6. ledna 1919 a v Brně 26. ledna 1919. Členové obou větví, tedy České a Moravské dohromady obsadili v národním shromáždění 24 křesel z 269 míst, tedy asi 9%. K tomuto počtu je však nutné přičíst i slovenské poslance, mezi kterými byl i vůbec první ministr za lidovce Mořic Hurban, takže lidovci měli celkem 29 křesel. Oproti výsledkům posledních voleb před válkou tak dosáhli významného zastoupení. Mezi poslanci byla i celá řada současných i budoucích členů správní rady v ČATu. Byl to Bedřich Bězděk, JUDr. Josef Dolanský, pozdější ministr spravedlnosti, arcibiskup pražský František Kordač, zakladatel ČATu Gustav Mazanec a redaktor Václav Myslivec, pozdější ministr vnitra a pošt a telegrafů JUDr. František Nosek, senátor František Šabata a Josef Šolle. Tedy plných 8 lidí, kteří byli spojeni s tiskárnou ČAT. To už byla dostatečná síla k tomu, aby se občas využilo politického tlaku při jednání ve prospěch strany a tiskárny ČAT. Po téměř deseti letech od založení tiskárny, dostala konečně podporu, kterou očekávala jak tiskárna od strany, tak strana od své tiskárny.

Vydávání, resp. tisk novin nebylo v té době příliš složité, ale rozhodně také ne jednoduché. K tisku novin byla zapotřebí rotačka, která uměla jedním průchodem strojem vytisknout a složit celé tištěné číslo tak, že již mohlo být rovnou distribuováno. K tomu byla zapotřebí samostatná místnost pro stroj a příslušné vybavení včetně sazárny, lití válců atd. K tomu již dosavadní vybavení tiskárny nevyhovovalo a tak bylo třeba nejen nových strojů, ale i prostor. V domě ve Spálené ulici se proto na rozsáhlém dvoře vybudovala v roce 1920 nová třípatrová budova tiskárny, kde se deníky tiskly. ČAT, ale stále nebyl ve vlastním domě, ale pro provoz tiskárny a její rozvoj to v dané chvíli stačilo.

Významným datem v dějinách tiskárny byl leden roku 1922, tehdy došlo ke změně v prioritě deníků a začaly vycházet „Lidové listy“. Povoleny byly policejním ředitelstvím 14. prosince 1921 a první číslo vyšlo v neděli 1. ledna 1922. Ke sloučení původního deníku Lid a Pražského večerníku došlo v roce 1934 a Lidové listy vycházely až do května 1945, kdy na jejich tradici navázal deník „Lidová demokracie“ vycházející až do roku 1994. První číslo připravil redaktor František Světlík, který do té doby působil jako redaktor olomouckého listu Našinec. Světlík byl kaplanem v Olomouci. Podílel se na katolickém tisku a byl to právě on, kdo navrhl název nové strany – Československá strana lidová. Před vánoci 1921 byl povolán do Prahy, aby připravil první číslo Lidových listů, kterých se na rok stal šéfredaktorem. V roce 1923 byl jmenován za kanovníka v Olomouci, kam se následně vrátil. Byl velmi aktivním členem mnoha katolických spolků a zastával řadu funkcí ve straně. V letech 1924-1939 byl trvale poslancem parlamentu.

V letech 1920-1924 došlo pro akcionáře k výrazným změnám. Jednak došlo poprvé vůbec k vyplacení dividend, ale zejména došlo několikrát ke změně kapitálu až na 4.000.000 Kč. Však se také v této záležitosti staly i poněkud nepříjemné události včetně stížností akcionářů k soudu. Ale o všem postupně.

Akcionáři vlastníci akcie první emise vlastně nikdy nedostali žádnou dividendu a díky snížení kapitálu na 75.000 K přišli o polovinu svých vložených prostředků. Každá doba přináší své oběti a na příkladu ČATu je jasně vidět, že prvotní záměr nebyl zisk, ale rozvoj katolického tisku a podpora strany a investoři, nebo by se dalo v tomto případě říci téměř sponzoři i tak uvažovali. Akcionářů bylo mnoho, zejména duchovních, mezi jinými třeba i kněz a spisovatel Jindřich Šimon Baar. Vyplacení prvních dividend bylo v roce 1918. Čistý zisk činil 11.772,06 K a tak došlo na vyplacení 4,5% dividendy a k tomu další 1,5% superdividendy. Za rok 1919 byl již čistý zisk 18.167,38 Kč a ten umožnil vyplacení 7% dividendy. V letech 1920-1922 byla stabilní výše po 5%, tedy 10 Kč na každou akcii.

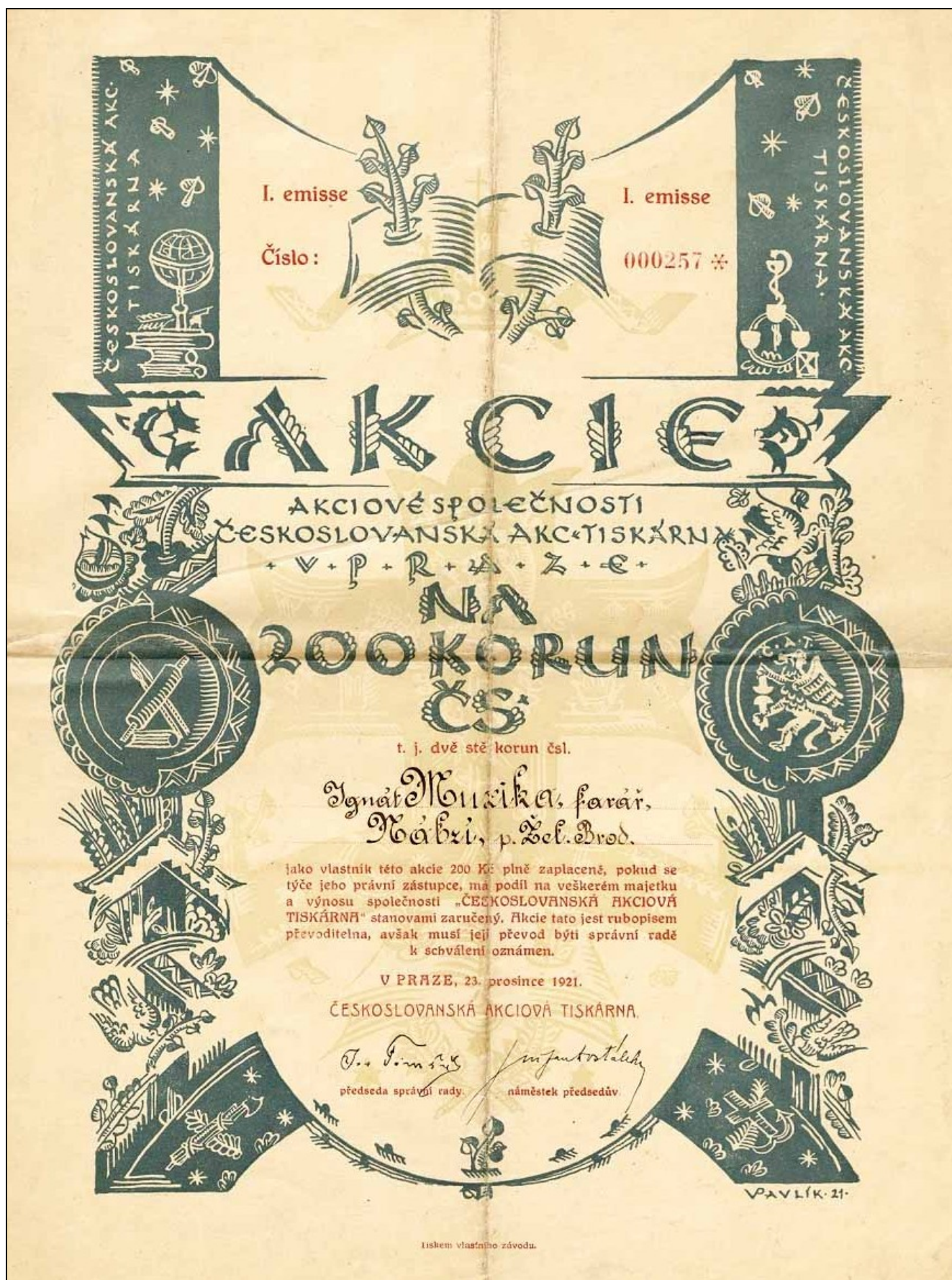
V roce 1918, když došlo ke snížení kapitálu, se podařilo ČAT vyčistit po stránce bilanční, ale chyběly vlastní prostředky pro

Záhlaví deníků Lidové listy a Lidová demokracie stylově se stejným písmem

František Světlík (1875-1949)

B028 - I. emise akcií Československé akciové tiskárny vydané s datem 23. 12. 1921, která nahradila dosavadní akcie (originál SOA Praha)

rozvoj tiskárny a nutnost investic do nových strojů a prostorů si vyžádala zvýšení kapitálu. Na IX. řádné valné hromadě, která se konala 28. června 1920 bylo schváleno zvýšení kapitálu na 2.500.000 Kč a to vydáním 12.125 akcií na jméno po 200 Kč. Současně byla schválena změna stanov a to tak, že na každých 5 akcií připadá jeden hlas. Zvýšení kapitálu o II. emisi akcií bylo schváleno výnosem ministerstva vnitra po dohodě s ministerstvem financí dne 16. srpna 1921 a to zpětně k roku 1920. Zápis k soudu byl podán až 17. listopadu 1921, kdy byl zapsán teprve úmysl zvýšení kapitálu. Součástí návrhu zápisu změn

byla konečně i změna sídla do Spálené ulice, přestože tiskárna zde sídlila už od roku 1914. Tyto průtahy v provedení zápisů všech firemních náležitostí, stejně jako zápis zvýšení kapitálu uvádím jako velmi důležité, protože měly vliv na pozdější spor mezi akcionáři a společností. Mají totiž svůj původ již v roce 1917, kdy došlo ke snaze o zvýšení kapitálu, které se nepodařilo schválit a tak o rok později došlo k jeho snížení. Jistě si vybavíte zmínku o tehdejší pokračování v upisovací akci. Ke sporu došlo až po valné hromadě v roce 1922.

Klíčová a současně jubilejní 10. valná hromada se konala ve čtvrtek 16. března 1922 za účasti 106 akcionářů, kteří měli 10.554 akcií čítající 2.082 hlasy. Podle poslední verze stanov byla předepsána nejmenší účast alespoň 15 akcionářů mající 10% kapitálu. Podle listiny přítomných byly největšími akcionáři:

JUDr. František Nosek, Karlín, poslanec	3.462 ks
Josef Vlasák, Praha, velmistr řádu Křížovníků	2.000 ks
Moravsko-slovenská banka v Olomouci	1.400 ks
Metropolitní kapitula st. Víta, kanovník M. Pícha	400 ks
Kanonie premonstrátů, Praha, opat Zavoral	200 ks
Ter. Kottigová, majitelka ozdobnické firmy, Karlín	104 ks
Antonín Ziegler, Praha-Vinohrady	100 ks

ostatní drobní akcionáři měli již jen jednotky či desítky akcií.

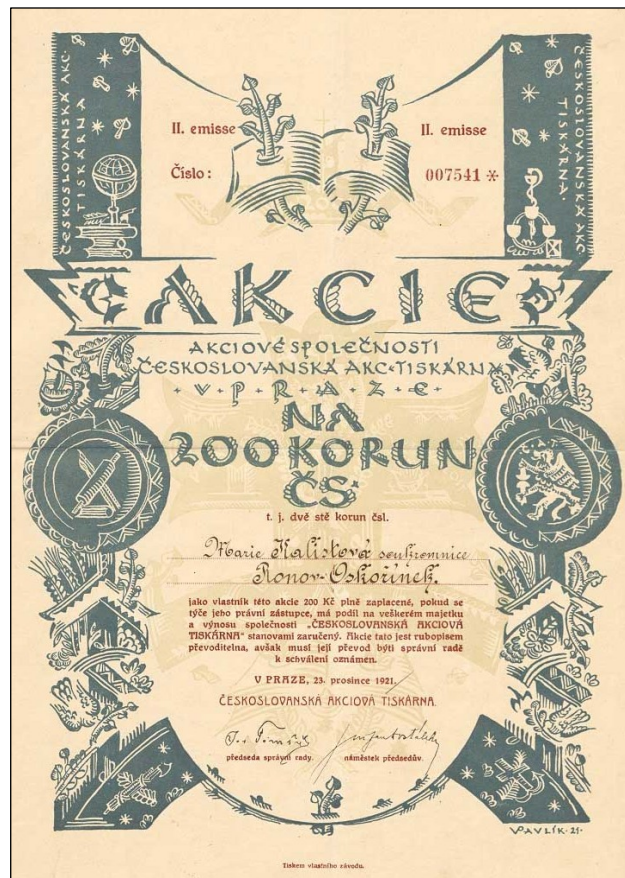
Třeba ještě vysvětlit, že Nosek nebyl kromě svých 25 akcií většinový akcionář. Akcie ve skutečnosti patřili lidové straně, resp. různým organizacím jako např. Lidová akademie nebo Lidový tiskový spolek, což byla další katolická tiskárna. Stejně tak Josef Vlasák, velmistr řádu Křížovníků s červenou hvězdou držel akcie pro svůj řád. Ovládal rovněž akcie držené Moravsko-slovenskou bankou v Olomouci. Ta vznikla v roce 1920 a byla pod vlivem lidové strany, jejíž členové byli ve vedení banky. Předsedou správní rady byl Josef Vlasák. Banka během svého prvního roku hospodaření získala přes 23 milionů Kč vkladů, přesto byla nucena v roce 1927 fúzovat do Moravské banky, aby odvrátila svůj definitivní krach.

Na programu byla obvyklá volba členů resp. částečná převolba stávajících členů správní rady na nové volební období. Znovu byl za předsedu správní rady zvolen arcibiskupský vikář Josef Tomšů. Nově zvolenými členy správní rady byl duchovní správce Vincentina (spolek provozující charitativní zařízení) na Břevnově Mikuláš Levý, dva rolníci a senátoři František Šabata z Vrbice a Antonín Šachl z Hůrek u Lišova, nechyběl poslanec JUDr. František Nosek, a velmistr řádu Křížovníků Josef Vlasák.

Důležitým bodem programu byl návrh na další zvýšení kapitálu a to o 500.000 Kč vydáním III. emise akcií, kterou by se zvýšil kapitál již na 3.000.000 Kč. Podle bilanční zprávy bylo patrné, že dosavadní investice spojené s rozšířením závodu pohltily všechny kapitál a vznikla potřeba vlastního provozního kapitálu. Ve zprávě z valné hromady byla nepatrná zmínka, že se současně jedná o převzetí jisté katolické tiskárny za údajně výhodných podmínek a znamenalo by to prý velký obchodní prospěch. I proto je prý třeba vydat nové akcie a zvýšit kapitál.

V okamžiku konání valné hromady se utrholo pověstné ucho u džbánů a dozrály všechny problémy, které doposud byly mezi akcionáři s úpisem akcií a navíc působené průtahy a byrokracií státní správy. Dospěly do té míry, že 25. března 1922 podal Karel Janda jako jeden z akcionářů stížnost na průběh konání valné hromady ke Krajskému soudu obchodnímu v Praze.

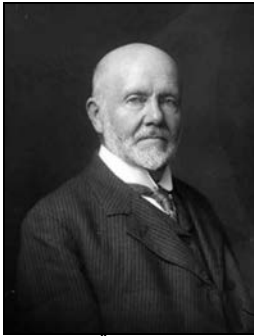
Ve své stížnosti uvádí, že svolaná valná hromada nebyla kompetentní k rozhodování o závěrce za rok 1920, neboť se konala za účasti akcionářů II. emise, kteří doposud neměli právo hlasovacího práva. Ke stížnosti se připojilo i Hospodářské sdružení českých křesťanských zemědělců pro stát Československý, které napsalo 29. března 1922 soudu, že přestože spolek upsal 100 ks akcií II. emise jako vlastníci 20 ks starých akcií, správní rada prý jeho přihlášku odmítla se odůvodněním, že úpis akcií byl už ukončený a kapitál plně upsán, přestože změna stanov a zvýšení kapitálu nebylo ještě zapsáno do rejstříku. Spolek se prý marně dovolával vyhlášení konečné lhůty k úpisu a rozdělení přeapsaných akcií v daném poměru ke všem akcionářům. Zápis o změně stanov byl proveden až 16. března 1922, tedy v den, kdy se konala valná hromada a valné hromady se mohou účastnit jen ti akcionáři, kteří jsou zapsáni v knize akcionářů tři měsíce před jejím konáním. Přitom zvýšení kapitálu o II. emisi akcií bylo přijato na valné hromadě už 28. června 1920. Správní rada tak musela soudu vysvětlit svůj postup a obhájit si ho.

B165 - II. emise akcií ČAT vydaná také 23. 12. 1921 (SOA Praha)

B372 - III. emise akcií ČAT vydaná 24. 12. 1923 (SOA Praha)

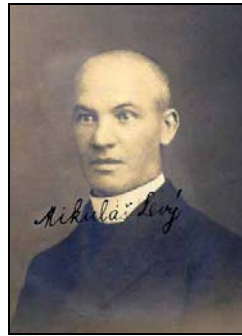
František Šabata, senátor
(*30.11.1858 - †19.11.1942)

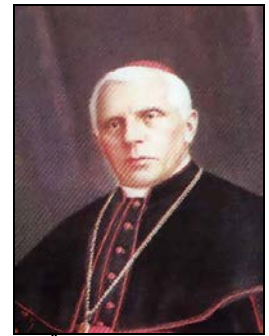
Josef Vlasák, velmistr řádu
(*26.4.1867 - †17.12.1958)

JUDr. František Nosek
(*26.4.1886 - †17.4.1935)

Msgr. Mikuláš Levý

Simon Bárta, biskup
(*27.10.1864 - †2.5.1940)

Akcionáři si stěžovali, že správní rada přidělovala akcie zcela libovolně podle vlastních zájmů a míchala akcionáře první a druhé emise. Pravdou bylo, že reálně nelze odlišovat akcionáře, kteří upsalí dříve a nebo později, pokud dané akcie nemají výslovně odlišená práva. Na počátku roku 1920, kdy byl kapitál 75.000 Kč činila celková aktiva 1.144.097,83 Kč. Když hospodářský rok 1920 končil, byla celková aktiva 4.002.447,95 Kč i díky upsanému kapitálu II. emise. Zvýšení kapitálu bylo usneseno valnou hromadou v červnu 1920 a přestože ministerstvo vnitra dalo souhlas 16. srpna 1921, nedošlo k veřejnému úpisu emise, nýbrž k vyzvání stávajících akcionářů a těch, kteří byli zapsáni ještě z úpisu plánovaného v roce 1917. Díky tomu všichni stávající akcionáři dostali přihlášku, kterou mohli upsat příslušný počet akcií. Správní rada sdělila, že přihláška Hospodářského spolku přišla až po termínu a spolku byla přesto nabídnuta možnost, že jeden z akcionářů se vzdá svých sto akcií v jejich prospěch, ale na tuto nabídku spolek nereagoval. Ani Karel Janda nebyl na svých právech krácen, naopak. Byl upisovatelem druhé emise akcií a tak se mohl účastnit uvedené valné hromady, proti které protestoval.

Správní rada ČAT obhájila svůj postup a soud jí dal nakonec za pravdu. Svoji roli sehrál i průtah se zápisem, který však ČAT z větší části nemohl časově ovlivnit a nakonec bylo vše urovnáno. Tento spor však souvisel s politikou a snahou ovládnout tiskárnu v rámci vnitrostranického boje. Tiskárna jak časem rostla, byla stále větším a tedy důležitějším podnikem.

Projednané zvýšení základního kapitálu na 3.000.000 Kč, tedy vydáním 2.500 nových akcií po 200 Kč, které bylo přijato ve valné hromadě v březnu 1922, tak mohlo být konečně dáno k zápisu. Ministerstvo vnitra jej povolilo dne 1. června 1922 a III. emise akcií byla vydána s datem emise 24. prosince 1923. Soudem byl proveden finální zápis 4. ledna 1924.

Zajímavostí dosavadních akcií je jejich označování a data emisí. První i druhá emise akcií mají stejné datum vydání, tedy 23. prosince 1921, ale odlišující se označením I. a II. emise. Obě emise jsou číslovány od čísla 1, takže první měla číselnou řadu 000001-000375, zatímco druhá 000001-012125. Ve třetí emisi akcií s datem 24. prosince 1923 byla číselná řada akcií 12501-15000. Čtvrtá emise akcií byla číslována 15001-20000, ale má černé číslování oproti červeným číslům na I. až III. emisi. O čtvrté emisi z roku 1924, ale až za chvíli.

Vraťme se do roku 1922. ČAT v té době vydával deníky Lid, Pražský večerník, Lidové listy, Venkovan, Věstník zemědělců, Mír a mnohé další tiskoviny. Byla zakoupena druhá rotačka pro moderní velkovýrobu novin, další rychlolisy a sázecí stroje. Péče o katolický tisk byla vidět na každém kroku a ČATu se dostávala stále širší podpory nejen od členů lidové strany, ale poměrně výrazně od katolických představitelů na nejvyšší úrovni.

Jedním z těch, kteří pomohli výrazně rozvinout tiskárnu byl českobudějovický biskup Šimon Bárta. Byl prvním českým biskupem, který byl do své funkce vybrán a jmenován 16. prosince 1920 přímo papežem Benediktem XV. Dosud jen potvrzoval kandidáty vybrané panovníkem. Bárta se ujal úřadu v nelehké době. V lednu 1920 vznikla Církev československá husitská, ke které přešlo v jeho diecézi přes 40 kněží a 90.000 věřících. Na Českobudějovicku probíhal celá desetiletí boj mezi českým a německým živlem. Bárta převzal úřad v době, kdy byla zdejší diecéze téměř na dně a musel jednat a to nejen na poli víry, ale i hospodaření. Proto přistoupil k prodeji zdejší biskupské tiskárny. Aby zůstala pokud možno v rukou katolíků, nabídl jí ČATu. To byla ona „jistá“ tiskárna, o které padla zmínka na valné hromadě.

Kupní smlouva o převodu tiskárny z majetku Biskupské konsistoře na ČAT byla podepsána 13. října 1922. Pracovalo zde 9 osob a tiskárna sídlila v České ulici. Odsud ale dostala za krátko výpověď. Klášter Vyšebrodský prodal 27. října 1923 za 90.000 Kč parcelu v Lannově třídě o rozloze 2.627 m², na které stavitel Václav Kovářik postavil moderní tiskárnu č.p. 653 a v roce 1929 směrem do ulice činžovní dům č.p. 965.

Do novostavby byly pořízeny nejmodernější stroje a tiskárna zaměstnala 40 osob. Ředitelem filiálky v Českých Budějovicích se stal katecheta Jaroslav. Macek. Prošel v Praze krátkým studiem v tiskárně ČAT, kde se naučil vše o papíru, kalkulacích a tisku. Nová budova tiskárny byla slavnostně vysvěcena v červnu 1924 biskupem Bárta, kterému asistoval generál a velmistr řádu křižovníků Josef Vlasák a další vzácní hosté.

Kromě novin a časopisů Rodina a škola, Šťastná rodina, Československá žena, Ranná setba, Dětský svět, Farní věstník apod. se zde tiskly také knihy. Od roku 1926 usiloval ředitel Macek o vlastní knihkupectví, které se podařilo otevřít až v roce 1929. Filiálka prodejny „Zlatého klasu“ vznikla v přízemí obytného a obchodního domu ČAT. Zajímavostí je, že toto knihkupectví pod stejným názvem sídlí v tomto domě dodnes.

Novostavba tiskárny v Lannově třídě v Českých Budějovicích, 1924

Obytný dům ČAT v Lannově třídě, 1929

Stavba tiskárny v Českých Budějovicích byla možná jen díky podpoře mnoha Jihočechů při zvýšení základního kapitálu. Na druhé a třetí emisi akcií se podílela celá řada zdejších patriotů. Kromě těch co upsalu jednu či jen pár akcií, figurují zde třeba Josef Froněk, majitel továrny na mýdla v Českých Budějovicích či stavitel Václav Kovářik, který upsal dokonce 100 ks. Nově se mezi akcionáři objevili i nejvýznamnější představitel jižních Čech, kníže JUDr. Adolf Schwarzenberg, který získal 500 akcií. Přidali se, ale i další šlechtici jako Josef Nostitz-Rieneck, Jaroslav Thun-Hohenstein nebo Cyril Bartoň-Dobenín. V rámci katolické podpory přišly i peníze přímo z církve, která přes své instituce upsala stovky akcií. Tak např. 54 ks získala Kongregace bratří nejsvětější svátosti, Biskupský ordinariát v Českých Budějovicích dalších 220 ks nebo Řád cisterciáků ve Vyšším Brodě, který upsal 167 akcií. Další akcie upsal Fond sv. Mikuláše v Budějovicích, Kanonie Premonstrátů, Konvent O.P. Dominikánů v Praze nebo Metropolitní kapitula sv. Víta. Jednotlivé emise se téměř dají rozčlenit tak, že první emise upisovali stovky vesnických farářů, katechetů a věřících z jejich okolí. Na II. emisi se podíleli rolníci, menší živnostníci, řemeslníci a učitelé a III. a IV. emise byla doménou těch nejvýznamnějších osobností a organizací i lidí z vedení katolické církve u nás.

Ani vývoj pražského závodu se nezastavil. Počátkem prosince 1922 byla udělena Ladislavu Kuncířovi, který byl v té době disponentem knihkupectví u Zlatého klasu, prokura pro jednání jménem ČATu jak v obchodě ve Spálené ulici, tak i ve filiálce v ulici Karolíny Světlé 43. Během roku 1922 se totiž nakladatelství Zlatý klas vyčlenilo jako zvláštní podnik v rámci firmy a redakce se přestěhovaly právě do ulice Karolíny Světlé, kde bylo otevřeno i druhé knihkupectví. S Kuncířem byla od ledna 1923 sepsána služební smlouva, ale Kuncíř se nakonec rozhodl odejít a 30. září 1923 vystoupil ze služeb firmy a založil si vlastní knihkupectví a nakladatelství. Přesto s tiskárnou i knihkupectvím dále spolupracoval a v roce 1934 se podílel na vzniku dceřiného nakladatelství Vyšehrad. Po znárodnění svého podniku v roce 1948 pracoval jako ředitel ve Vyšehradu v letech 1949-1951. Tehdy byl zatčen a odsouzen na 10 let v rámci vykonstruovaného procesu.

Ladislav Kuncíř (1890-1974)

V roce 1922, kdy se vzniklo v rámci ČATu samostatné nakladatelství, byla uzavřena dohoda mezi Lidovou akademií, Lidovým tiskovým spolkem a Družstvem Přátel Studia o spolupráci obchodní a vydavatelské o součinnosti a dělbě vydavatelského programu.

Rozvoj lidového hnutí a strany znamenal i výrazné rozšíření tiskárny, vydávaných titulů a s tím ruku v ruce se rozšiřoval i počet zaměstnanců. Dosavadní prostory ve Spálené ulici i přes rozšíření tiskárny nestačily dalšímu rozvoji. I to byl důvod proč byla zakoupena tiskárna v Českých Budějovicích a proč se přestěhovalo nakladatelství. Z dlouhodobého hlediska však byla potřeba mít vlastní budovu, kde by vzniklo „lidové ústředí“, které by pojalo nejen všechny tiskové činnosti, ale soustředilo by i další spolky a vedení strany.

Poválečný rozvoj zastavila první malá krize během roku 1923, kdy došlo k nasycení trhu a poklesu zájmu o výrobu, která se projevila i v grafickém průmyslu. Přesto vznikaly nové tiskárny a státních zakázek rovněž ubývalo. Ve snaze přilákat klienty od konkurence, zahájil ČAT zlevňovací akci. Podařilo se jí sice vůči zákazníkům snížit cenu knihařských výrobků, ale to nevyrovnalo náklady s výrobou. Navíc všeobecný pokles cen znamenal ohrožení i v jiných oblastech. I přes snížení počtu dělníků a omezením všech nákladů se akce nezdařila a bylo od ní koncem roku ustoupeno. Přesto se celý rok podařilo udržet v plusu a bylo nakonec docíleno zisku a opět došlo k výplatě dividend. Ta se v letech 1920 až 1922 držela stabilně na úrovni 5%. V roce 1923 poklesla na 4½% a dále na 4%. p.a.

Nové sídlo ČAT v Panské ulici čp. 892

Rok 1923 byl nejen ve znamení rozšíření do Českých Budějovic, ale podařilo se konečně získat dlouho vysněnou vlastní budovu, kam by se přestěhovala celá tiskárna. Tím domem byla bývalá piaristická kolej a gymnázium v Panské ulici č.p. 892. Dům byl postaven na místě menších domů v letech 1758-1824 a sousedí s kostelem sv. Kříže.

Jenže realita je přece jen jiná než sny a tiskárna budovu nemohla používat. Podle zákona 215/1919 Sb. o zabránění velkého pozemkového majetku, byla budova na návrh Státního pozemkového úřadu zabrána v dubnu 1921 státem. V rámci pozemkové reformy by byla budova vykoupěna, resp. umožněna jiným zabraným majetkem. Do areálu se tak nastěhovaly státní instituce. Až po intervenci ze strany lidovců, byla v červnu 1922 budova Státním pozemkovým úřadem uvolněna a ČAT jí od Piaristů nakonec koupil 3. července 1923. Musel se však smířit s tím, že státní úřady nebude možné jen tak vystěhovat a tedy svoji centrálu tak nebude moci celou využívat. Plány na docílení úspor tím, že se všechny podniky sestěhují vzala za své. Tiskárna už praskala ve švech a potřebovala nové prostory. I to byl důvod pro koupi závodu v Českých Budějovicích. Ten tak převzal tisk řady titulů a pomohl tím uvolnit tlaku na pražský závod. Budějovický závod vypomáhal do doby než se postavila nová centrální budova v roce 1929.

Dům v Panské ulici se sice podařilo v roce 1925 přístavbou IV. patra a podkroví rozšířit o nové kanceláře, ale tiskárna tu nikdy nebyla. Došlo naopak k rozšíření tiskárny v Budějovicích o přístavbu. V Praze byla najata tiskárna „Vita“ pomocného spolku sv. Bonifáce v ulici na Slupi 12 a tiskárna „Vlast“ v Žitné ulici patřící stejnojmennému družstvu. Přesto že v Panské ulici tiskárna nikdy nevznikla, vlastnil ČAT tento dům až do 16. ledna 1941, kdy ho koupil Protektorát Čechy a Morava.

Myšlenka na vlastní centrálu nedal představitelům tiskárny a také lidové strany spát. Došlo na založení družstva „Všeobecné prospěšné stavební a bytové družstvo pro opatření katolických lidových domů „CHARITAS“ v Praze, zapsané společenstvo s ručením omezeným.

B501 - IV. emise akcií ČAT vydaná 31. 12. 1924 (SOA Praha)

Původní bylo jméno družstva „Družstvo po opatření katolického lidového domu v Praze“. Vzniklo v roce 1920 a o rok později koupilo od Prager Volkswohnungsverein dva domy na Karlově náměstí č.p. 316 a 317. Tento německý spolek byl kmenovým podnikem pražských Němců sdružených okolo Německého kasina. Spolek založila v roce 1908 Spořitelna Česká (Böhmische Sparkasse) s tzv. jubilejním vkladem 600.000 K, aby spolek stavěl dělnické byty pro německé dělníky v Praze a poněmčoval své okolí. Předsedou spolku byl zuřivý buršák (Burschenschaft) dr. Moritz von Werther. Bytový spolek se podílel nejen na stavbě bytů pro Němce, ale vydával i spisy proti české bytové reformě a pořádal protičeské demonstrace. Po vzniku republiky jeho pozice výrazně oslabil a byl tak donucen rozprodávat své parcely a zastavit dosud nerealizované projekty.

Oslabení německého spolku využila nově se rodící lidová strana a její představitelé, kteří odkoupili právě dva domy a parcely na Karlově náměstí. Dům č.p. 316 měl bohatou historii, do roku 1895 zde fungoval pivovar u Virlů a tento dům sahal až do Václavské ulice, tedy přes celou šíři domovního bloku a dům byl, tak jako mnoho jiných v Praze, průchozím.

Předsedou družstva „Charitas“ byl JUDr. Karel Svoboda. Byl to náš přední odborník pro obor pojišťovnictví, ve kterém se stal v roce 1911 docentem. Pracoval v Městské pojišťovně pražské a v roce 1919 se stal ředitelem Městské pojišťovny životní a důchodové. V roce 1922 byl jmenován do Ústředního sociálního úřadu hl. m. Prahy a stal se vrchním magistrátním radou. Podílel se zejména na organizaci nemocenského pojištění veřejných zaměstnanců. V roce 1926 byl vládou povolán do výboru Ústřední sociální pojišťovny a zvolen předsedou revizní komise. O rok později byl jmenován profesorem pojišťovatelství a pojistného práva. Za stranu lidovou byl členem Ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy. Právě za jeho vedení se podařilo uskutečnit dlouholetý plán na výstavbu vlastního lidového ústředí v roce 1929. Zemřel jen pár let poté 3. října 1934 po těžké nemoci.

JUDr. Karel Svoboda (1880-1934)

V roce 1924 byla myšlenka na vlastní palác zase o něco vzdálená. Dům v Panské ulici sice sloužil jako sídlo redakcím, ale to nejdůležitější, tiskárna sem umístěna nebyla.

Ve zprávách z valných hromad se v těchto letech pravidelně opakuje povzdech nad možnými úsporami, kdyby bylo možné všechny pražské podniky umístit v ústřední budově, kterou není možné využít pro vlastní účely díky nájmu státem. Přitom to nebyla žádná malá investice, dům v Panské ulici stál 4.309.624,88 Kč.

Rok	výroba Praha	výroba Č.B.	cena strojů	dělníci	úředníci	mzdy a služné
1921	2 920 423,02 Kč		1 824 645,20 Kč	59	33	1 201 741,59 Kč
1922	3 901 809,27 Kč	69 740,13 Kč	2 487 645,30 Kč	106	50	2 240 156,88 Kč
1923	3 383 112,61 Kč	530 979,28 Kč	2 391 968,35 Kč	84	42	2 051 657,48 Kč
1924	3 925 392,25 Kč	687 377,14 Kč	2 579 374,08 Kč	102	46	2 393 437,38 Kč
1925	4 169 959,01 Kč	921 501,15 Kč	1 888 286,60 Kč	118	45	2 678 940,00 Kč
1926	4 043 094,27 Kč	1 152 193,26 Kč	2 249 925,18 Kč	124	66	3 304 532,21 Kč
1927	3 963 254,70 Kč	1 439 998,58 Kč	1 989 835,26 Kč	138	78	3 496 173,40 Kč
1928	5 186 429,17 Kč	1 527 168,63 Kč	2 525 827,85 Kč	126	87	4 132 871,31 Kč
1929	5 657 805,27 Kč	1 651 427,52 Kč	4 773 060,22 Kč	177	112	4 487 176,11 Kč
1930	6 675 217,11 Kč	1 058 293,61 Kč	6 080 286,14 Kč	195	111	5 100 782,23 Kč

Tabulka znázorňuje bilanční přehled tiskárny ČAT v druhém desetiletí existence a výrazný rozvoj

Vraťme se ještě do roku 1924, kdy

došlo k zvýšení kapitálu o IV. emisi akcií v objemu 1.000.000 Kč. Návrh na zvýšení kapitálu ze tří na čtyři milióny korun přednesla správní rada na XIII. řádné valné hromadě konané 17. května 1924. Podle návrhu se uvádělo, že ČAT má v bilanci za rok 1923 vlastních prostředků jen 3.265.091,58 Kč, ačkoli aktiva činí celkově 11.312.547,34 Kč. Ve zdůvodnění se dále praví, že firma je odkázána na drahý úvěr, který k 31. prosinci 1923 činil 7.850.390,45 Kč a proto je nutné vypsát IV. emisi akcií. Toto zvýšení bylo schváleno ministerstvem vnitř 9. září 1924, na základě kterého bylo vydáno 5.000 akcií na jméno po 200 Kč s datem emise 31. prosince 1924. Definitivní zápis proběhl až 22. června 1925. Tím byla firma již dostatečně kapitalizována a k další emisi akcií vlastně až do roku 1940 nedošlo. Sice ještě byla schválena změna kapitálu, která nebyla provedena, ale k tomu se postupně ještě dostaneme.

Logo ČAT ve 20. let

Akcie tiskárny ČAT byly podle dochovaných knih akcionářů v poměrně pevném držení těch, kteří akcie upsalí a k převodům docházelo výjimečně v rámci rodiny nebo odkazem. Pokud už docházelo k prodeji akcií, pak se jich ujala zpravidla lidová strana prostřednictvím svých lidí. Soustředila se tak moc k ovládnutí tiskárny stranou. V druhé polovině 20. let se největším akcionářem stal Lidový tiskový spolek, který měl 5.019 ks, tedy přes 25% akcií.

Lidový tiskový spolek byl založen 16. března 1922 lidovou stranou jako stranické nakladatelství a vydavatelství. V čele správní rady stál Metoděj Zavoral, senátor a opat Strahovského kláštera. Dalšími členy správní rady byli stejní lidé, kteří byli i ve vedení ČATu, tedy Tomšů, Dostálék, Nosek, Pilík a další významní členové lidové strany a katolicismu u nás.

Zajímavostí je, že Lidový tiskový spolek, přestože to byla akciová společnost založená s kapitálem 1.000.000 Kč, tato firma nebyla zapsána do obchodního rejstříku mezi podniky, ale byla vedena v registru pražských spolků. Existovala mezi roky 1922 až 1951 a její akcie vypadají graficky podobně, jako akcie ČATu, které také navrhoval stejný grafik V.Pavlík. O tisk akcií se postarala tiskárna ČAT. Tento tiskový spolek je natolik zajímavý, že si zaslouží samostatný článek v jednom z příštích věstníků.

Ještě jedna věc stojí za zmínku. Heslo uvedené na spodní části akcie Lidového tiskového spolku, které zní „*Restaurare omnia in Christo*“ tedy česky „*Obnovili vše v Kristu*“. Důležité heslo, které bylo zásadní počátkem 20. let nejen pro katolíky, ale také pro pověst Československé strany lidové.

Po vzniku republiky byli politikové z řad katolické strany vnímání velmi negativně. Církev a její představitelé vždy stáli na straně panovníka a tak i na straně zavržených Habsburků.

Církev	1921	v %	1930	v %	1950	v %
Obyvatelé zemí Českých	10 005 734	100,00%	10 674 386	100,00%	8 896 133	100,00%
- z toho věřících	9 287 655	92,82%	9 840 242	92,19%	8 353 282	93,90%
Církev římskokatolická	8 201 464	81,97%	8 378 079	78,49%	6 792 046	76,35%
Církev českosl. husitská	523 232	5,23%	779 672	7,30%	946 813	10,64%
Československá evangelická	231 199	2,31%	290 994	2,73%	401 729	4,52%
ostatní církve	331 760	3,32%	391 497	3,67%	212 694	2,39%
osoby bez víry	718 079	7,18%	834 144	7,81%	542 851	6,10%

Přehled věřících ze sčítání lidu Českých zemích v roce 1921, 1930 a 1950 (Český statistický úřad)

Jen díky poměrnému zastoupení všech představitelů české politické reprezentace na Národním výboru československém měli katolické strany 4 místa v 38 členném výboru. Klíč byl složen podle výsledků voleb do říšské rady v roce 1911. Navíc je nutné připočíst i všeobecnou poválečnou situaci. V Čechách, zemi spíše ateistické, s velkým vlivem na odkaz Jana Husa a husitů, byli katolíci ve veřejnosti neoblíbení. Jediný jejich zástupce, Slovák Mořic Hurban, se dostal do první Kramářovy vlády jen jako ministr bez portfeje za podobného všeobecného klíče k jejímu ustavení. Československá sociálně demokratická strana dělnická (ČSSD) v čele s Vlastimilem Tusarem ani Republikánská strana českosl. venkova (Agrárníci) v čele s Antonínem Švehlou nechtěli s katolíky příliš spolupracovat a raději se po volbách 1920 spojili do jednotné koalice.

Ve volbách v roce 1920 se podařilo sjednocené straně lidové získat 699.728 hlasů tj. 11,3% hlasů. Obsadila 33 křesel ve sněmovně a 18 křesel v senátu a stala se druhou nejsilnější stranou v zemi. Vládu sestavila vítězná sociální demokracie bez účasti lidovců. Tento fenomenální volební výsledek byl lidovci dosažen v době hluboké krize katolíků u nás. Po vzniku republiky došlo odštěpení mnoha věřících. Ve veřejnosti převládali levicové názory ovlivněné jak světovou válkou, tak zejména Ruskou revolucí a bolševiky vracejícími se s legiemi do vlasti. V lednu 1920 byla navíc založena Československá církev husitská, která odvedla z řad katolíků stovky kněžích a statisíce věřících. Vládu sestavila sociální demokracie a agrárníci, které se říkalo tzv. Rudozelená koalice. V této nepříznivé atmosféře přesto získali lidovci tolik hlasů, to byl opravdu zázrak.

Lidová strana tak první kolo ve své očistě vyhrála, ale až ve vládě Edvarda Beneše nazvané vládě všeobecné koalice získala dvě křesla. Ministerstvo spravedlnosti obsadil Josef Dolanský a ministerstvo železnic předseda strany lidové Msgre. ThDr. Jan Šrámek. Ten po svém jmenování dokázal všechny překvapit, zejména Švehlu a to svým přístupem k jednání. Šrámekovo heslo „*Dohodli jsme se, že se dohodneme*“ dovedl mistr kompromisů Švehla ocenit. Při každém jednání současně posiloval pozici lidové strany. Kromě druhé vlády Jana Černého, tzv. úřednické, byl Šrámek od roku 1921 až do září 1938 ve všech našich vládách a stal se jedním z nejvlivnějších politiků u nás. Jeden z mála, kdo netajil nesnášenlivost ke Šrámkovi a jeho straně byl prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který byl znám svým protikatolickým názorem. Šrámek se stal jedním z členů tzv. pětky, která vlastně řídila autoritativně parlament tím, že jak se dohodli zástupci v pětky, hlasovala podle toho celá sněmovna. Toto uskupení však mnohdy pomohlo republice k zachování její existence a položení pevných základů pro další vlády a upevnění demokracie.

Jan Šrámek tak dokázal uhájit myšlenku katolických stran v nelehké době a obhájit ji před veřejností a ostatními politiky. Současně ostatním nikdy neubíral na jejich pozici a dokázal vždy posílit tu svoji i své strany. Jako předseda lidové strany působil v letech 1919-1948 s výjimkou let 1938-1945, kdy po Mnichovské dohodě odešel do exilu. Zde se připojil k Edvardu Benešovi a v letech 1940-1945 byl předsedou Londýnské exilové vlády. V březnu 1948 se pokusil spolu s bývalým ministrem pošt Františkem Hálou odejít tajně z Československa za pomoci letadla z Francie. Pokus jim nevyšel, oba byli zatčeni a doživotně bez soudu intervenováni Státní bezpečností na různých místech. Zemřel na zámečku v Roželově 27. srpna 1952 kam StB soustředila představitele české katolické církve. Vedle Hály zde byl internován třeba arcibiskup Josef Beran. Byl tu i Jan Šrámek, kterého odsud převezla StB tajně, pod smyšleným jménem, do nemocnice na Bulovce kde nakonec 22. dubna 1956 zemřel.

Šrámek nemohl řídit stranu a současně vést celý tiskový podnik a nakladatelství. Zvolil si k tomuto úkolu vhodné spolupracovníky. Jedním z nich byl Stanislav Beneš, kněz působící za války co by polní kurát. který se stal v roce 1921 stal prokuristou a ředitelem pražských podniků ČAT a po vzniku pobočky v Českých Budějovicích se stal výkonným ředitelem pražské tiskárny. Od roku 1929 se stal ředitelem JUDr. Jindřich Hatlák. Pracoval jako tajemník Ústředního svazu československých průmyslníků, od roku 1925 jako ředitel Ústřední revírní bratrské pokladny a řady pojišťovacích spolků. Pracoval nebo se podílel na řadě firem jako Atlas, Sběratel, většinou v rámci své práce pro ČAT. Napsal rovněž několik odborných knih. Ve 30. a 40. letech byl nejvýraznějším ředitelem koncernu ČAT.

Tou zcela klíčovou osobou, která od vzniku lidové strany tvořila koncepci katolického tisku a jeho budoucnost byl Msgr. ThDr. Bohumil Stašek. Stal se místopředsedou lidové strany, ústředním tajemníkem a byl i předsedou strany v Čechách. Byl zejména novinář a v letech 1923-1925 byl šéfredaktorem Lidových listů. Ve svých názorech stál na křídle konzervativců a stal se určitým protipólem liberálnějšího Šrámka. Přesto téměř vždy hájil jednotu a disciplinovaně se Šrámkovi podřizoval. Po Mnichovu vstoupil do vedení Strany národní jednoty. V září 1939 byl zatčen a celou válku vězněn v koncentračních táborech.

Msgr. ThDr. Jan Šrámek (1870-1956)

Msgr. Bohumil Stašek (1886-1948)

Msgr. Stanislav Beneš (1886-1947)

JUDr. Jindřich Hatlák (1886-1970)

Unikátní fotografie nádražních prodejen ve správě Československé akciové tiskárny na stanicích Olomouc, Přerov a Frývaldov v roce 1936

Po válce se snažil vrátit se do politiky, ale na Šrámkův zásah nemohl. Jeho pomnichovská účast ve Straně národní jednoty byla jedním důvodem, ale tím zásadnějším bylo jeho zhoršující se zdraví. V roce 1947 byl promován čestným doktorem na pražské teologické fakultě a 28. září 1947 byl jmenován za probošta Vyšehradské kapituly. Získal československý válečný kříž 1939 a též vojenskou medaili za zásluhy 1. stupně. Zemřel v Praze 8. srpna 1948.

Vratě se zpět do druhé poloviny 20. let, kdy lidová strana a katolická církev všemi silami znovu usilovala o rekatolizaci země a k tomu využívala své tiskové podniky, zejména ČAT. K šíření lidoveckého tisku a katolických knih jí výrazně pomohla síť nádražních prodejen. Na většině velkých nádražích byly prodejny knih a časopisů. V nich se prodávaly noviny s 10% přírůžkou a proto jejich prodej nebyl valný, u knih to bylo jen o málo lepší. Všechny stánky vedla firma J. R. Vilímek. Protože po válce upadala a moc se o ně nestarala, byla jí smlouva v roce 1923 zrušena a stánky přiděleny novým zájemcům. Rozdělení neprobíhalo na základě veřejné soutěže, ale jen dohodou s vybranými zájemci. O tuto dohodu platnou od roku 1924 se postaral ministr železnic Jiří Stříbrný (viz Věstník 1/2015) a stánky si rozdělily jen tehdejší vládní koaliční strany. Národní socialisté dostali celou Prahu, sociální demokracie Plzeň, agráři Bratislavu a Brno a lidovci obsadili Hradec Králové, Olomouc. Vydavatelství ORBIS, které bylo polostátní a zaměřené na propagaci ČSR v cizině převzalo prodejny v celém německém pohraničí. Rozdělením jednotlivých oblastních ředitelství drah připadla stranám nejen ona velká města, ale i menší nádraží spádově vedoucí do hlavního města přiděleného regionu. Lidová strana, tedy ČAT získal nejprve 22 nádražních prodejen a postupně jejich počet rostl na 35 prodejen v roce 1932. Byly v Bohumíně, Českém Těšíně, Opavě, Přerově, Přívoze Šumperku, zkrátka všude od Valašských Klobouků po Frývaldov.

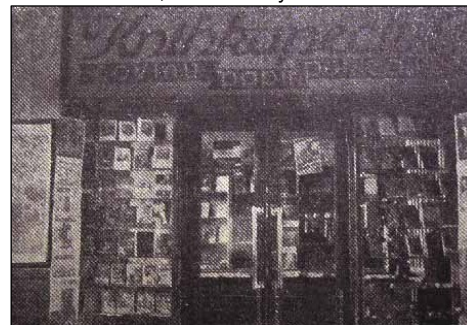
Hlavním artiklem zůstal prodej denního tisku. Prodávaly se nejen ty vlastní, ale všechny. Současně se tak prodávalo na 45 českých, 35 německých a také 3 polské deníky a nespočet týdeníků. Prodejny zaměstnaly přes 40 prodavačů, většinou vdovy a invalidy. Očekávaný rozvoj prodeje knih však nenastal. Zda to bylo výběrem literatury nebo menším zájmem o knihy asi už ne zjistíme.

V roce 1930 vyšla zcela jedinečně zpracovaná „Zlatá bible klasická“ vážící přes 15 kg. Byla vytištěna dvoubarevným textem na bezdřevém papíru s téměř 100 barevnými ilustracemi. Rozměr každého svazku byl 40x30 cm a vazba byla vysoce reliéfní vázaná v anglickém plátě a bohatě zlacená. Za tento mimořádný tiskový počín také odpovídala cena. Bible se prodávala za 485 Kč. Vzhledem k tomu, že plat úředníka byl kolem 800 Kč měsíčně, byla to velmi drahá kniha. Proto také bylo možné knížku koupit na splátku po 50 Kč měsíčně.

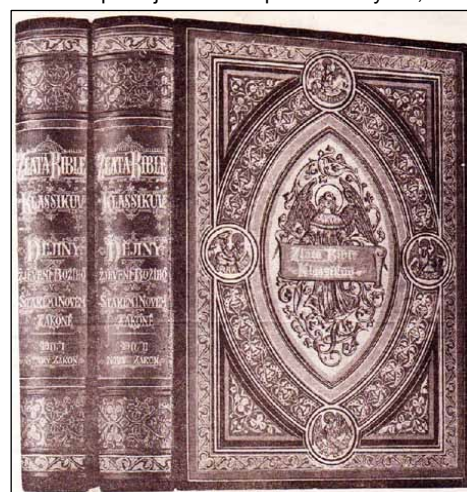
Vytištění této unikátní bible však proběhlo už na strojích v nově postavené budově tiskárny. Již téměř 10 let snilo vedení tiskárny o vlastní budově v Praze. Protože dům v Panské ulici nešlo využít dle původního záměru, navíc realizovatelné jen za značných nákladů adaptace, bylo rozhodnuto, že dům zůstane nájemním. Byla uzavřena dohoda s družstvem „Charitas“, které vyprojektovalo stavební projekt velkého lidového domu (svobodárny) na Karlově náměstí. Součástí budovy sahající až do Václavské ulice byla podle dohody i tiskárna. Stavební práce začaly v lednu 1928.

Družstvo Charitas oslovilo stavebního podnikatele Ing. Ferdinanda Rudolfa. Mělo s ním dobrou zkušenost ze stavby tří činžovních obytných domů v Nuslích pro své členy. Projekt velkého, 7. patrového paláce byl stavbou nejen náročnou, ale hlavně nákladnou. Realizace se tedy mohl ujmout jen zkušený podnikatel. Ing. Rudolf se narodil 24. prosince 1889 ve Frenštátu pod Radhoštěm, ale příslušel do Přelouče, kde už jeho děda založil v roce 1850 stavební podnikatelství, které převzal nejprve jeho otec Vilém a po něm už v třetí generaci na Ferdinanda. V oboru působil i jeho bratr architekt Vilém Rudolf, ale ten měl svoji firmu. Ferdinand byl zdatným odborníkem byl přísežným soudním znalcem Zemského civilního soudu v Praze a titul Kapitulní stavební rada. Jeho podnik zaměstnával přes 500 dělníků, ale jeho hlavní devizou byla příslušnost k lidové straně. To jsem mu však později vymstil.

Stavba paláce začala v lednu 1928 bouráním původních domů a v květnu 1928 byly položeny základy a před vánoci 1928 se dokončila železobetonová konstrukce. Celá stavba měla 2 suterény a 7 nadzemních podlaží. Původní termín dokončení, plánovaný na květen 1929 nebyl dodržen a ke kolaudaci stavby nakonec došlo 31. července 1929. Následně se začalo s vybavováním interiéru a od 1. listopadu 1929 došlo k přestěhování tiskárny. Stavba paláce Charitas včetně tiskárny vyšla na 15,845.257,78 Kč. Vybavení tiskárny novými stroji stálo přes čtyři milióny korun a jednalo se o nejmodernější stroje.

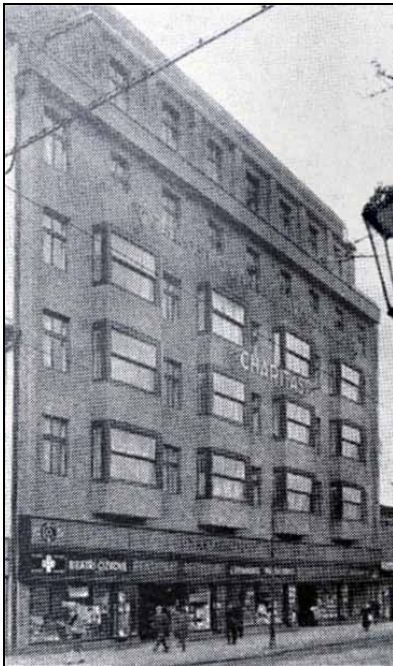
Nádražní prodejna a knihkupectví ve Frýdku, 1936

Zlatá bible klasická vydaná ve 2 svazcích, 1930

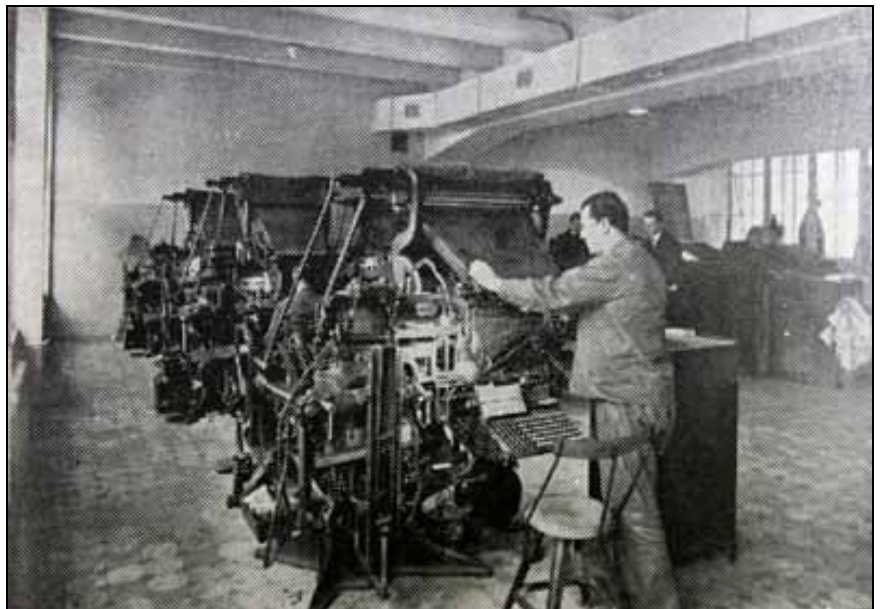
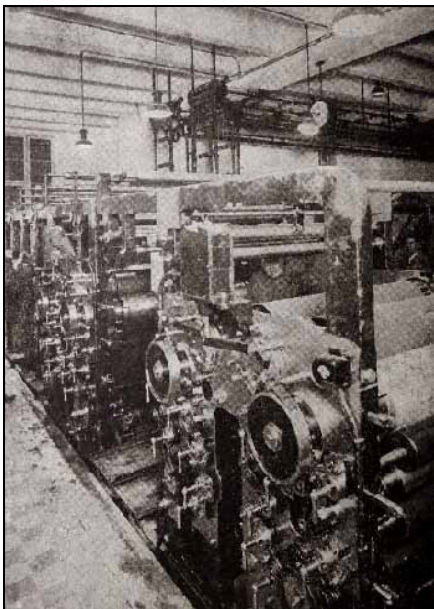

Ing. Ferdinand Rudolf (1889 - ?)

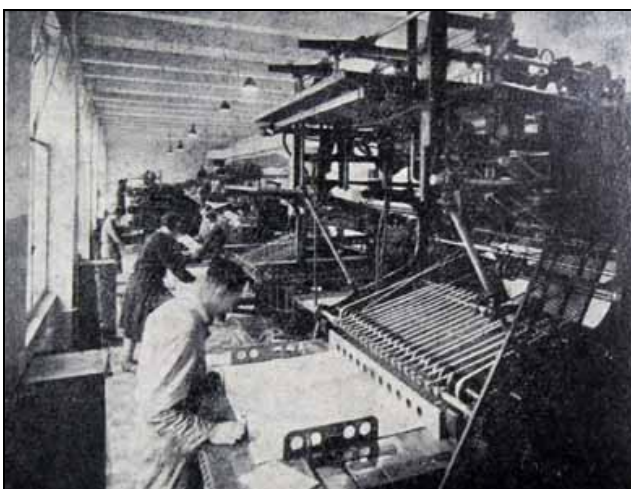
Průčelí paláce Charitas na Karlově náměstí ve dne a v noci, kdy byl dům osvětlen neóny.

Průčelí tiskárny směrem do Václavské ulice.

Hlavní část rotačky schopné tisknout až 18.000 výtisků za hodinu.

V novinové sazárně bylo 11 sázecích strojů zejména pro tisk deníků.

Strojovna se 16 rychlolisy v průmyslové části budovy tiskárny.

Oddělení ruční sazárny pro drobný tzv. akcidenční tisk.

Nová rotačka značky Wilhelm mohla tisknout až 18.000 výtisků Lidových listů o 32 stranách za hodinu. Denně se průměrně tisklo 94.855 ks novin a časopisů. Tiskárna měla i další ofsetové a knihtiskové stroje, na kterých se tisklo až 130.000 ks knih, asi 15.000 ks brožur a kolem 80.000 ks kalendářů. V tiskárně ve Václavské ulici pracovalo 247 dělníků a 80 úředníků.

Kanceláře novinářského oddělení určené pro účtárnu a administraci.

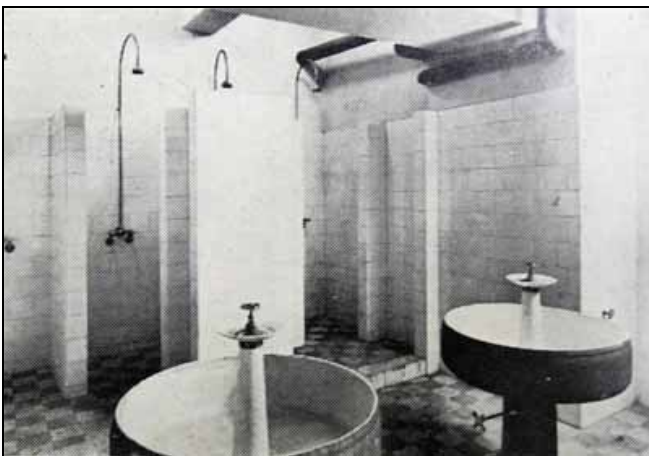
Korespondenční oddělení vyřizující objednávky a další písemný styk.

Telefonní ústředna spojovala hovory z venku se 150 domácími linkami.

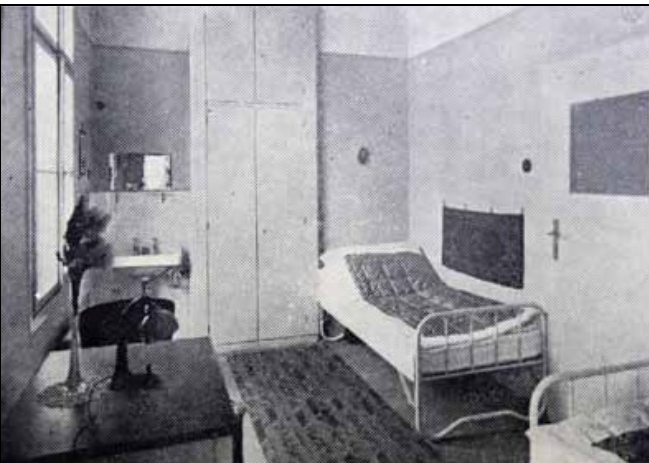
Hotové zakázky rozesílala rozsáhlá výpravna do všech koutů země.

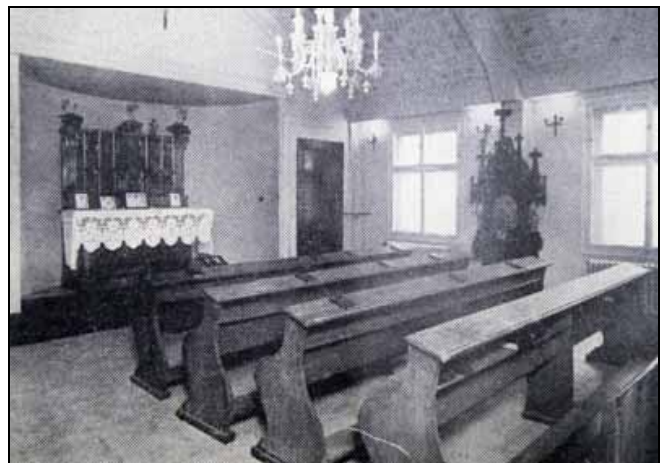
Dělnické umývárny v průmyslové části tiskárny včetně nových sprch.

Konferenční síň v budově tiskárny sloužila správní radě a ředitelstvu.

V paláci Charitas byl pension se 104 jedno a dvojlůžkovými pokoji.

Domácí kaple v paláci Charitas byla určena nejen zaměstnancům.

V přízemí bylo knihkupectví Zlatý klas a nájemní obchody (T0310)

Velký restaurační sál paláce Charitas připravil denně několik set jídel

Celý palác mající dvě čísla popisná, byl vlastně jedním velkým propojeným komplexem. Výměra pozemku pod stavbou je 1.927 m² a celková plocha prostor byla přes 12.000 m². Zadní část směřující do Václavské ulice byla kompletně pronajata tiskárně ČAT. V přední části směrem na Karlovo náměstí byly kromě kancelářů také privátní byty, obchody a restaurace. Restaurace byly tři. Kavárna, výčep a velkorestaurace. Zde se mohli najít jak lidé z ulice, tak i zaměstnanci paláce a to na předplatné lístky, tedy něco mezi stravenkou a poukazem do závodní jídelny. Ve střední části budovy byl Pensionát „Charitas“ se 104 sice malými pokoji, ale vyhledávanými zejména katolickou mládeží. Pensionát Charitas totiž nekatolíky k ubytování nepřijímal. V paláci také fungoval lázeňský podnik a to i pro širokou veřejnost. O lázních však nejsou dochovány bližší záznamy. Društvo Charitas vybralo za rok 1930 nájemné 1.158.831,39 Kč a vydělalo na provozních výnosech částku 1.962.987,54 Kč. I přes vysokou režii, úvěr a hypotéku se zdálo, že si celý katolický dům Charitas na sebe vydělá.

Dům se začal plnit lidmi od konce října 1929. Počátkem listopadu se přistěhovala tiskárna a postupně další kanceláře spadající pod lidovou stranu. K slavnostnímu otevření budovy došlo v neděli 24. listopadu 1929, kdy byla budova slavnostně vysvěcena. Svěcení provedl a řídil arcibiskup pražský jeho excelence ThDr. PhDr. František Kordač. Úřední změna sídla tiskárny nově ve Václavské ulici č.12 byla zapsána v roce 1931.

Den po vysvěcení budovy se konala XIX. řádná valná hromada ČATu. Po jejím skončení si přítomní akcionáři prohlédli celou stavbu a provoz tiskárny. V té době byly podniky ČAT na svém vrcholu. Dokonce byl založen zvláštní fond na možné investice. V roce 1928 zazněl na valné hromadě návrh, aby se část zisku firmy ukládala do zvláštního fondu na zřízení nebo zakoupení vlastní papírny. Návrh na vlastní papírnu nebyl schválen, ale po krátké debatě akcionářů byl přijat návrh na vznik zvláštního fondu. Přítomný akcionář Josef Mrština z Dolní Radechové na to předsedovi správní rady složil do rukou 200 Kč jako první vklad do tohoto fondu. Jeho další využití sice není nikde uváděno, ale jistě sloužilo ku prospěchu firmy.

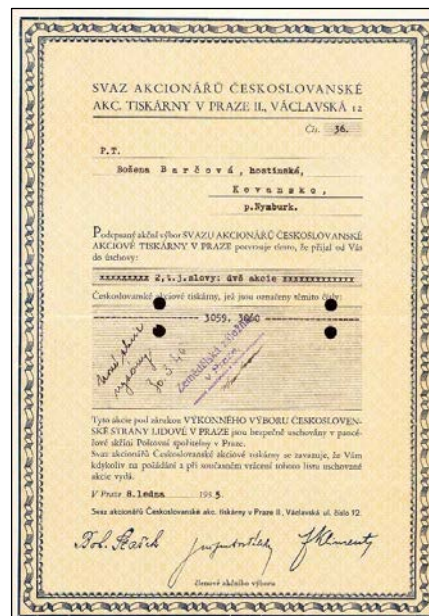
Hodnota tiskárny byla již poměrně značná a přestože byly akcie na jméno, mohlo hrozit ohrožení z venku. To strana nechtěla připustit. Proto byl přijat dodatek stanov, podle kterého se členem správní rady mohl stát jen ten, kdo měl alespoň 5 ks akcií a nebyl majitelem, účastníkem nebo úředníkem jiného konkurenčního podniku.

U většiny akcií ČAT bylo dle dochovaných knih akcionářů poměrně pevně neměnné držení upsaných akcií a k převodům docházelo jen v rámci rodinných příslušníků nebo na základě závěti. Výjimku tvořily velké balíky akcií, které se postupně soustřeďovaly do rukou spolků a firem v okruhu lidové strany. Z rukou zkrachovalé Moravsko-slovenské banky část akcií přešla do rukou Lidového tiskového spolku, který nově držel 5.019 ks, tedy přes 25% akcií. Většinovými akcionáři se během 30. let stal velkoobchodník Antonín Myslivec, který byl ve vedení strany a v ředitelství závodu v Českých Budějovicích. Část akcií moravských katolíků obsadilo Moravské tiskové konsorcium v čele s Bedřichem Bezděkem, členem brněnské tiskárny Typos patřící pod Tiskovou společnost lidovou, moravskou obdobou ČATu.

V souvislosti se snahou zamezit převodu akcií do nepovolanců rukou vznikl Svaz akcionářů Československé akciové tiskárny. Princip byl takový, že akcionář, který nemohl hlasovat na valné hromadě vložil akcie do svazu, za který hlasoval jeho zástupce dle pokynů strany. Akcionář musel své akcie před konáním valné hromady zaslat svazu, aby nedošlo k nežádoucímu převodu. Za akcie se zaručil výkonný výbor strany lidové a uložil tyto akcie do úschovy u Poštovní spořitelny. Akcionáři dostali potvrzení, proti kterému mohli své akcie kdykoliv dostat zpět.

V době, kdy se slavnostně otevřel palác Charitas již byla odstartována velká hospodářská krize. V pátek 25. října 1929 byl vyhlášen krach newyorské burzy, který odstartoval řetězec událostí. Krize se projevila u nás se zpožděním, ale o to víc zasáhla všechny obory. Byly přijímány nové zákony zmírňující nejhorší krizi, ale změny přišly až s mnoha měsíčním zpožděním. Mezi tím postupně krachovala řada firem. Velké investice do nových strojů se projevil v bilancích ČATu a přiměl správní radu k předložení návrhu na zvýšení kapitálu použitému na krytí rizik.

Na jubilejní XX. valné hromadě 30. října 1930 zazněl návrh na zvýšení kapitálu o 2 miliony na 6.000.000 Kč. Návrh byl schválen, ale díky krizi došlo na realizaci až v roce 1940. V době krize se v budějovické tiskárně zrušila druhá směna, což vedlo ke snížení obrátu, který však vyrovnala výroba v Praze. I ta se částečně omezovala a došlo i na propouštění lidí. Mezi roky 1933 a 1934 poklesl počet zaměstnanců o 75 lidí, převážně úředníků. V roce 1934 došlo k zastavení vydávání deníků Lid a Pražský večerník, resp. k jejich sloučení do Lidových listů. Úspory se hledaly na každém kroku a změny nastaly i ve vedení firmy. V nejtěžší krizi, v letech 1932-1933 se objevila nepřijemná aféra, která měla i soudní dohru.

Vzor potvrzení Svazu akcionářů ČAT (SOA)

Ona aféra se citelně dotkla vedení lidové strany a souvisela se stavbou paláce Charitas. Jak už zaznělo, tuto zakázku získal a realizoval stavitel Ing. Ferdinand Rudolf. Cena stavby včetně projektu byla asi 13.000.000 Kč. Rozdíl mezi již uvedenou částkou 15,845.257,78 Kč spočívala ve strojích a jiném vybavení již nesouvisejícím se stavbou jako takovou. Onen problém vznikl v tom, že Stavební družstvo Charitas uhradilo Rudolfově firmě jen asi 8.000.000 Kč a zbytek pěti milionů jí dlužilo.

V době krize padla celá řada firem a mezi jinými se ocitl v konkursním vyrovnání i stavební podnik Ing. Rudolfa. Zdánlivě by se asi nic nestalo, věřitelé by byli uspokojeni jen z menší části, na kterou by dosavadní majetek konkursní podstaty stačil. Jenže při kontrole účtů se zjistilo, že pohledávka v hodnotě necelých pěti milionů korun vlastně neexistuje, prostě byla zlikvidována, ale přesto staviteli tyto peníze chyběly. To bylo divné do okamžiku než se našla notářsky ověřená smlouva mezi Ing. Rudolfem a družstvem Charitas. Podle ní se stavitel zavázal pohledávku 4.500.000 Kč s příslušenstvím nevymáhat, ale po přijetí vyrovnání v hotovosti ve výši 15.000 Kč celou pohledávku družstvu odpustil. Jenže nikdo nevěřil, že by Ing. Rudolf, sice dobrý křesťan a člen lidové strany, byl takový lidumil a jen z čistoty srdce by odpustil tak obrovský dluh. Klíčem byla ona notářsky sepsaná smlouva, která padla do rukou věřitelů.

Když byla stavba paláce dokončena, začínala právě krize a družstvo Charitas nemělo peníze na doplacení celé stavby. Navíc bylo na paláci velké množství hypoték a pohledávek. Problém převzalo vedení lidové strany, které začalo tlačit na stavitele Rudolfa, aby pohledávku nevymáhal a stupňovali na něj tlak, aby se pohledávky úplně zřekl. Kdyby se družstvo dostalo do konkursu, mohl být celý palác včetně sídla strany ohrožen a prodán zcela někomu cizímu. Ten by mohl nechat stranu klidně vystěhovat a mnohaleté úsilí o vlastní sídlo by přišlo vniveč. Strana sama nemohla dům koupit, protože za první republiky nesměly politické strany vlastnit přímo žádný majetek. Všechny ty stranické firmy, deníky a tiskárny patřily oficiálně jednotlivcům, ale všichni byli vždy spojeni s danou stranou, která tak přes vybrané jedince podniky ovládala. To byl přirozeně i případ ČATu, kdy strana nevladla přímo ani jednu jedinou akci. Lidová strana, pokud by měla přijít o sídlo, musela by hledat peníze v navazujících firmách, ale ty byly již

Redakční sbor novinářů a přispěvatelů deníku Lidové listy, 1936

vyčerpány při pomoci se stavbou paláce a pak v době krize nebylo nikde peněz nazbyt. Lidová strana a její čelní funkcionáři tak nakonec stavitele přesvědčili. Na oplátku mu dali právě onu smlouvu, kde se zavázali, že mu lidová strana dopomůže svým vlivem k zadání jiných státních budov a zakázek, na kterých si pak své peníze vydělá. Kdo by v této situaci nesouhlasil. Pro Ing. Rudolfa to znamenalo buď nedostat nic nebo časem s pomocí strany nejen své peníze, ale i další zakázky. Takže se dohodli, jenže při podpisu smlouvy nikdo z účastníků netušil do jaké míry zasáhne krize náš stát a jednotlivé firmy. Stavební ruch téměř ustal a žádné zakázky se proto neobjevily. Situace tedy skončila pro Ing. Rudolfa vyhlášením úpadku.

Jenže nalezená smlouva se nelíbila jeho věřitelům a obrátili se k soudu s odpůrcí žalobou na družstvo Charitas o úhradu nezaplacené částky 4.500.000 Kč. Krajský soud civilní v Praze zahájil v pondělí 10. října 1932 ústní jednání výsledkem prvních svědků. Mezi svědky byl poslanec JUDr. František Nosek, nechyběl ředitel JUDr. Jindřich Hatlák. Vyslechnuti byli také znalci v oboru stavebním, ale i účetním a také vrchní technický rada Ing. Pajbych, který prováděl stavební dozor. Po prvním dni bylo líčení odročeno na konec února 1933, o což se velmi zasloužil obhájce družstva JUDr. Josef Choc. Soud však mezitím nechal zapsat do katastru na dům čp. 317 zákaz zcizení nebo zatížení paláce Charitas.

Do zahájení procesu se dařilo celou aféru držet jen mezi vyvolenými členy strany, ale veřejný proces byl přístupný jiným novinářům a tak i další deníky, zejména Národní listy, referovaly v dalších dnech o této úplatkářské aféře. Lidové listy na to reagovaly pochopitelně svým článkem, který jen vyvolal další reakce. V té době byl ve veřejnosti asi největší aférou soudní proces s Jiřím Stříbrným v aféře s uhlím (viz Věstník 1/2015). Lidovci do té doby nebyli příliš s žádnou aférou spojováni a tak jim pochopitelně taková náhlá pozornost příliš nevoněla. Najednou se objevily dřívější problémy. Například, že lidovci mají zřízení řádné úsporné a kontrolní komise v parlamentu. Jak tomu už u podobných afér bývá, vytáhla se hlavně minulost, tedy chování českých klerikálů za první války nebo zmaření lázeňského zákona, kdy raději Msgr. Šrámek nechal zákon v šuplíku, než aby podpořil české zájmy v Mariánských Lázních a vyšel tak vstříc Gilbertu Helmerovi, opatu premonstrátského kláštera v Teplé, který lázně a později město založil a který zde vlastnil rozsáhlé pozemky a nemovitosti.

V době odročení se hledalo uslovně řešení jak celou věc se stavbou paláce urovnat nebo alespoň zahladit. Druhé líčení konané 27. února 1933 se znovu odročilo pro neúčast klíčových svědků, bývalých lidoveckých ministrů Dostálka a Noska.

Jak spor skončil se z novin už nedozvíme, aféra jak rychle vznikla, tak utichla. Dům však družstvu Charitas zůstal, ale za značných obětí až do 50. let. V letech 1928-1930 si družstvo půjčilo na stavbu celkem 16.737.000 Kč, které byly zapsány jako zástavní pohledávka. Hypoteční banka Česká půjčila 6.000.000 Kč, Občanská záložna na Smíchově 1.250.000 Kč. Ten, kdo půjčil nejvíce byl Všeobecný pensijní ústav v Praze a to celkem 9.487.000 Kč ve třech různých půjčkách.

Jenže družstvo nedlužilo jen bankám, ale i mnoha firmám a institucím. Proto si na běžný provoz půjčilo v prosinci 1931 od spřátelené Ústřední záložny lidové dalších 2.600.000 Kč, ale ani to nestačilo. V letech krize se začínají objevovat zápisy o vykonání pohledávek státu, tedy Finanční správy sociální péče a pro finanční odbor Magistrátu hlavního města Prahy. Ten dokonce nechal 1. prosince 1934 zapsat na dům vnučenou správu pro vykonání pohledávky, ale družstvo jí ihned zaplatilo a tak 31. ledna 1935 byla správa zase odvolána. Celkové závazky státu i městu dosáhly dalších 664.577 Kč. Nelze se divit, že i stát v dalších letech přistoupil také k vnučené zprávě, aby dostal své peníze. Jen za pomoci velkých finančních obětí všech podniků lidové strany včetně straníků samých se podařilo aféru zamést a největší část dluhu opravdu vyrovnat. Čistý štít si, ale strana tak zcela nezachovala.

Dobry katolicky tisk bylo nejen heslo strany, 1936

Družstvu Charitas zůstaly oba domy v majetku až do začátku 50. let, ale k tomu se ještě dostaneme. Po utichnutí aféry se stavbou paláce (na půdě parlamentu o ní tehdy nepadla ani zmínka) došlo ke změnám ve vedení lidoveckých podniků.

První „obětí“ byl šéfredaktor Lidových listů JUDr. Josef Doležal. V deníku začal v roce 1922 jako redaktor a na pozici šéfredaktora se dostal v roce 1925. Během aféry v roce 1933 se udržel jen na vlásku, tedy oficiálně nebyl odvolán. Prakticky však ano. Byl odeslán na studijní cestu do Německa a na jeho místo byl jmenován Jan Scheinost. Doležal byl oficiálně odvolán jako šéfredaktor v roce 1935, kdy se vrátil z Německa a stal se zástupcem šéfredaktora. V té době se totiž stal politicky nepohodlným, ale pro své odborné kvality ho nebylo možné propustit. Zastával stále častěji názor na odpolitizování katolického života a návrat k duchovním a kulturním hodnotám. Když Scheinost odešel v roce 1943 do Národní politiky, Doležal se opět ujal vedení redakce a v květnu 1945 se stal šéfredaktorem Lidové demokracie, která byla novým deníkem obnovené strany lidové. Stal se dokonce členem správního výboru firmy ČAT. Na pozici šéfredaktora zůstal i po únoru 1948 a zůstal jím až do roku 1953, kdy odešel do důchodu.

Jeho nástupce dr. Jan Scheinost byl zajímavou, ale rozporuplnou osobou. Narodil se v Sušici jako nemanželské dítě sirkařského továrníka Františka Václava Scheinosta. Vystudoval filozofii a historii na pražské univerzitě. Už v roce 1920 vstoupil do Československé národní demokracie, ale v Kramářově straně nezůstal a přešel do strany lidové. Snažil se ale propojit katolíky s ideou fašistů. Po neúspěchu v roce 1925 odešel, aby se stal členem Národní obce fašistické, kterou založil generál Radola Gajda. Scheinost byl spoluzakladatelem strany a stal jejím tajemníkem, ale i vydavatelem fašistického měsíčníku Stožár. Pro volby v roce 1929 se fašistická obec spojila s Radikální stranou Jiřího Stříbrného a vytvořily Ligu proti vázaným kandidátkám, která nakonec získala jen tři mandáty. Protože Scheinost opět politicky neuspěl, znovu přešel do strany lidové. Díky své novinářské práci a aféře se stal v roce 1933 šéfredaktorem Lidových listů. V roce 1936 mu bylo uděleno nejvyšší papežské vyznamenání „*Pro Ecclesia et Pontifice*“ za zvláštní zásluhy. Za války podléhaly deníky tiskovému dozoru a stejně tak i jeho představitelé. V dubnu 1943 došlo na změny ve všech denících. Němci rozhodli, že Scheinost bude šéfredaktorem Národní politiky, tehdy jednoho ze dvou nejmasovějších deníků v zemi a vycházel až do 5. května 1945. Dva dny poté byl zatčen a postaven před Národní soud, spolu s dalšími aktivistickými novináři. Před soudem stálo 21 novinářů, včetně Scheinosta, sedm z nich si vyslechlo trest nejvyšší. Scheinost ze své pozice musel spolupracovat s Němci, ale také pomáhal řadě lidí a byl zapojen i v odboji, což mu bylo přičteno k dobru. Odsouzen byl na 22 měsíců, které si již odseděl ve vazbě, takže po vynesení rozsudku 28. března 1947 byl propuštěn. Byl vyloučen ze svazu novinářů a nemohl tak nastoupit do žádné redakce. V prosinci 1948 byl znovu zatčen a v květnu 1949 byl odsouzen na 5 let za protistátní činnost a podmíněčně byl propuštěn v roce 1955. Zemřel 22. května 1964.

Ještě se vrátíme do roku 1933, kdy aféra paláce Charitas hýbala nejen stranou, ale i ČATem. Kromě toho se v plné míře projevila krize a vedení podniku potřebovalo nejen jasný hospodářský plán, ale také mladou krev. Generace zakladatelů již zestárla a neměla potřebné schopnosti. Těsně před vánoci byla na 22. prosince 1933 svolána mimořádná valná hromada na které ze správní rady odstoupil Alois Hovorka a František Novák. Místo nich byli zvoleni sídelní kanovník ThDr. Josef Čihák a velkoobchodník Antonín Myslivec, člen vedení filiálky v Českých Budějovicích a jeden z velkých akcionářů. Současně byl odvolán dlouholetý ředitel Stanislav Beneš. Ani tyto změny nestačily a tak byla na 15. února 1934 svolána další mimořádná valná hromada na které rezignovali Josef Vlasák, Antonín Myslivec, František Nosek, Bedřich Bezděk a na jejich místa byli zvoleni komerční rada a ředitel Občanské záložny ve Vršovicích Zdeněk Danner, senátor František Novák, poslanec Václav Košek ze Šopky u Mělníka, papežský prelát v Hradci Králové Msgre. František Kutnar, dále arcibiskupský ústřední ředitel lesní Ing. Dr. Josef Šimek a podnikatel, politik a skutečný papežský komoří JUDr. Jan Jiří Rückl.

V rámci změn byl k 1. lednu 1934 založen Spolek pro podporování a vydávání lidového tisku v Praze a provedena první reorganizace tiskových podniků lidové strany. Začal sanační plán pro ČAT, který byl naplánován na pětileté období tak, aby se podařilo zredukovat veškeré ztráty, srovnat obchodní bilance a co nejefektivněji byly vedeny obě tiskárny. Obrat se dařilo zvyšovat, ale za vysokých nákladů a nízké ziskovosti. Přes všechny redukce bylo nově zřízeno oddělení barevného ofsetového tisku a živnosti se rozšířily o kamenotiskařskou a litografickou. Koncem 30. let již byl pražský závod plně konkurenční s jinými velkými tiskárnami.

V rámci celkové reorganizace došlo i na zahájení likvidace nakladatelství „Universum“, které existovalo v letech 1932-1934, ale neprosperovalo. Z popudu Bohumila Staška bylo založeno nové nakladatelství „*Vyšehrad, vydavatelství a nakladatelství knih, s.r.o.*“, které vzniklo jako samostatná firma s kapitálem 300.000 Kč ke dni 4. října 1934, ale k zápisu došlo až v roce 1936. ČAT předala Vyšehradu vydávání rodinných časopisů jako Dětský svět, Československá žena a dalších. Edice několika knih pak Vyšehrad vydal ve spolupráci s nakladatelstvím Ladislava Kuncíře. Společnost Vyšehrad zanikla 5. listopadu 1953, ale už od května 1945 byla formálně předána lidové straně.

Tiskový podnik ČAT byl tedy postupně konsolidován a měnili se i členové správní rady. Během doby se tu vystřídal provinciál Jindřich Gregor, vícerektor semináře v Hradci Králové ThDr. Josef Burýšek, místopředseda poslanecké sněmovny Msgre. Alois Roudnický. V roce 1936 byl zvolen do správní rady kanovník pražské metropolitní kapituly ThDr. Jaroslav Kulač a majitel bechyňského zámku a panství, velkostatkář Alfons kníže Paar.

V roce 1936 se zdálo začal projevovat konec hospodářské krize a podniky ČAT se dostaly do lepších hospodářských výsledků. Přestože se nezměnil název firmy, v některých dokumentech se začal za jménem ČAT objevovat přídomek „podniky tiskařské, nakladatelské a knihkupecké“.

dr. Josef Doležal (1893-1965)

dr. Jan Scheinost (1896-1964)

dr. Jan Jiří Rückl (1900-1938)

dr. Jaroslav Kulač (1887-1970)

Alfons kníže Paar (1903-1979)

Alois Roudnický (1877-1939)

Ekonomickou situaci ČATu se dařilo zlepšovat, přestože akcionářům podnik nic nepřinášel. Poslední dividendy dostali za rok 1927 a od té doby už žádné nikdy vyplaceny nebyly. Situace podniku se zlepšovala, proto na valné hromadě v roce 1936 přednesl Bohumil Stašek návrh na zřízení letní ozdravovny pro zaměstnance podniků lidové strany. Akcionáři návrh přijali a za ČAT poskytli dotaci 50.000 Kč. Podle zápisu pak přímo na valné hromadě přítomný ministr unifikací Msgre. Jan Šrámek, prelát ThDr. Msgre. Jan Pauly, předseda správní rady Msgre. Josef Tomšů a redaktorka slečna Ludmila Tichá upsali darem každý po 1.000 Kč na tuto ozdravovnu. Postupně se shromáždilo dalších 35.000 Kč, ze kterých byli posíláni první lidé na ozdravné pobyty.

Na poli tiskovém probíhal každodenní boj o čtenáře. V roce 1936 vznikl další podpůrný orgán, „*Liga šířitelů katolického tisku*“, která sdružovala přes 600 kolportérů z celé země.

V roce 1937 se konala jubilejní 25. valná hromada. Její konání v sobotu 25. září 1937 zastínil celonárodní smutek nad úmrtím prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. Ze zdravotních důvodů nebyl na valné hromadě přítomen ani Josef Tomšů a tak mu akcionáři zaslali děkovný telegram za jeho dosavadní práci pro ČAT. V jeho závěru bylo vysloveno přání, aby se i nadále podílel na díle „*našeho tiskového apoštolátu*“. Apoštolát je prostředníkem mezi lidmi a Bohem a ČAT se tak pasoval do role šířitele božího slova. Celá léta tak působil, ale veřejně se takto nikdy neoznačil, ale jiná doba si vyžádala jiné činy. I další valná hromada, konaná o rok později, 25. října 1938 se neodehrávala v příznivém čase. Před měsícem bylo Československo nuceno odstoupit území na základě Mnichovské dohody z 30. září 1938. Současně tato valná hromada musela nahradit členy správní rady. Odstoupil provinciál Gregor a bohužel zemřel Msgre. Tomšů a JUDr. Jan Jiří Rückl. Na jejich místa byli jmenováni JUDr. Antonín Rückl, sklářský továrník z Nové Huti pod Nižborem, arcibiskupský notář a farář Josef Štefek z Vejprtnice u Plzně a kanovník svatovítské kapituly, kancléř arcibiskupské konsistoře Msgre. ThDr. Antonín hrabě Bořek-Dohalský z Dohalic. V rámci obměny rady byl do ní ještě zvolen advokát JUDr. Zbislav Peters, náš nadějný hokejista.

Pár měsíců trvala agónie tzv. druhé republiky, než Němci obsadili zbytek republiky a vyhlásili Protektorát Čechy a Morava. S ním zcela jiné záležitosti a problémy pro tiskové podniky ČAT.

Tiskový podnik velikosti ČATu, vydávající největší katolický deník „*Lidové listy*“ byl z hlediska propagandy důležitý, Němci chtěli ovládnout každý podnik a to nejen lidmi, ale i kapitálem. V tom se projevila výhoda založení Svazu akcionářů, kdy akcionářů jako takových byli stovky, ale svaz je měl plně pod kontrolou. Třeba na valné hromadě v roce 1938 zastupoval Svaz akcionářů ČATu celkem 1.716 osob majících 6.736 akcií se 1.347 hlasy, tedy podíl rovnající se 33,68% kapitálu. Němci se tak nemohli dostat k většinovému podílu akcií a z tohoto hlediska ztratili o ČAT zájem. Nastala ale doba zvýšených nároků na to, co noviny píší a redakce dostávala úřední zprávy již předem schválené tiskovým oddělením Úřadu říšského protektora, které se nesměly měnit. Lidové listy i přes restriktce a omezování přidělu papíru, zůstaly mezi jedenácti deníky, které vycházely po celou dobu války, jejich náklad však postupně klesal. V roce 1934, než se spojily s deníkem Lid a Pražským večerníkem, měly náklad kolem 8.000 výtisků. Oba zaniklé deníky, které byly mnohem oblíbenější dosahovaly celkově nákladu až 40.000 výtisků denně. Po sloučení začínaly Lidové listy na stejném čísle a jejich nedělní vydání dosahovalo až 100.000 výtisků. Čtenáři původních deníků se nemohli na nový obsah zvyknout, roli hrál i politický obsah a nadměru dlouhé rozhovory s církevními hodnostáři a politiky, které prosazoval Scheinost. Chtěl vytvořit opravdu velký deník, srovnatelný s jinými. To se mu nedařilo a do roku 1939 poklesl náklad Lidových listů na pouhých 11.000 výtisků. To už byly Lidové listy tiskovým orgánem Strany národní jednoty, kam se lidová strana sloučila spolu s dalšími stranami. Po vzniku Protektorátu stejně strana zanikla a vzniklo Národní souručenství jako jediná povolená politická strana.

V den, kdy vypukla 2. světová válka, v pátek 1. září 1939 byl zatčen Msgre. Bohumil Stašek Gestapem a poslán do koncentračního tábora Oranienburg a později do Dachau, kde prožil celou válku. Byl mezi prvními v ČATu, koho Němci zatkl, ale nebyl jediný. Do správní rady byl místo Staška zvolen v roce 1940 František Kliment, generální tajemník lidové strany, ale i ten byl v roce 1943 zatčen a transportován do Buchenwaldu, kde se dožil konce války. Jediný ze zatčených, který se nevrátil byl Msgre. Antonín Bořek-Dohalský. Jako představitel české šlechty podepsal v roce 1938 prohlášení věrnosti republice a netajil se svým odporem k nacistům. Pomáhal lidem v odboji. Aby neohrozil lidi ve svém okolí, raději v březnu 1942 rezignoval jako člen správní rady. Gestapo ho už sledovalo, zatkl ho 5. června 1942 právě během mše, kterou sloužil. Odvezen byl do malé pevnosti v Terezíně odkud šel rovnou do Osvětimi, kde byl 3. září 1942 zabit.

Do této atmosféry strachu přišly i povinnosti čistě formální, třeba zavést německý název firmy, ale hlavně se zbavit názvu „*Československá*“, který se Němcům vůbec nelíbil. Každá firma na území Protektorátu musela provést změny stanov, které odstraňovaly dřívější státoprávní poměry, tedy třeba označení Kč, resp. cokoli „*československého*“. Změny se měly provést do konce roku 1941 včetně výměny kuponů k akciím. Na přeznačení nebo výměnu akcií byla stanovena lhůta do konce roku 1943. Řada českých firem se snažila rozhodnutí oddálit, ale bylo jen otázkou času, kdy k tomu i ČAT bude muset přistoupit. Správní rada se rozhodla nejdříve dát do pořádku záležitosti s již 10 let přijatým usnesením z 30. října 1930 o zvýšení kapitálu na 6.000.000 Kč vydáním nové emise 10.000 ks akcií po 200 Kč, které doposud nebylo provedeno. Podle původního systému to měla být V. emise s čísly akcií 20001-30000. Výnosem z 15. února 1940 schválilo ministerstvo vnitra uvedené zvýšení kapitálu, ale současně doporučilo firmě změnit nejen název, ale i stanovy.

Správní na svém zasedání ve čtvrtek 18. dubna 1940 přijala změnu stanov včetně nového názvu firmy „*Č.A.T. Českomoravské akciové tiskařské a vydavatelské podniky*“ a schválila také vydání V. emise akcií. Začalo se uvažovat o podobě akcií. Němci u nás zavedli normalizovaný formát A4, který se sice i před tím používal, ale nepovinně. Grafické oddělení tiskárny připravilo první návrhy podoby akcií. Hlavní motiv byly stylizované postavy sv. Michaela bojujícího s ďáblem.

Zbislav Peters (1908-1981)

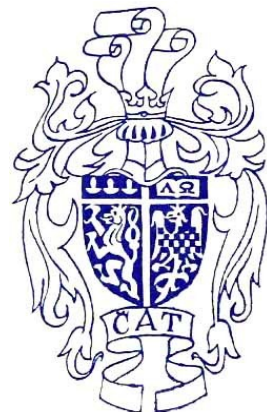
Msgre. ThDr. Antonín hrabě Bořek-Dohalský (1889-1942)

dr. Antonín Rückl (1902-1978)

František Kliment (1895-1976)

Znak firmy ČAT z roku 1939

Podle dochovaných korektur mělo být původně datum emise 11. března 1940, ale rozhodující byl den schválení správní radou. Proto bylo pevně stanoveno datum emise 18. dubna 1940. Jak se začala připravovat celá emise k tisku, ozval 17. května 1940 vrchní účetní ředitel Ivan F. Čančík. Upozornil správní radu na anomálie v číslech dosud vydaných akcií a doporučil přijmout změnu tak, že by se vydala emise akcií, která by byla bez označení emise, ale za to by byla v jedné číselné řadě 1-30000. Tím by se dosavadní chyba odstranila a navíc by došlo ke sjednocení všech akcií do nové podoby. Správní rada pak dodatečně do svého zápisu z jednání zanesla tento podnětný návrh, který ač vznikl o měsíc později, byl poté vydáván za schválený jednáním v dubnu. Současně s tím byly stanovy doplněny o vydání hromadných listin, které snížily počet celkově tištěných akcií a tato změna usnadnila větším akcionářům výměnu i další uložení akcií. Začalo se tedy s přípravou tisku akcií.

Díky tomu, že akcie vytiskla přímo sama tiskárna ČAT, dochovaly se velmi detailní informace o realizaci zakázky a průběhu výroby a i následných krocích výměny akcií.

V sobotu 25. května 1940 dostala technická kancelář specifikaci počtu a druhu akcií k tisku:

- 10.045 ks blanketů dvojlístů jednotlivých akcií ČAT
 - 500 ks blanketů bez čísel pro vystavení duplikátů
 - 347 ks blanketů dvojlístů hromadných akcií ČAT
 - 100 ks blanketů bez čísel pro vystavení duplikátů
- a ke všem částem stejný počet kupónových archů.

Jednotlivé akcie se lišily barevně od provedení akcií hromadných. V archivu se dokonce dochovalo několik barevných zkoušek podtisků. Změna nastala v realizaci kresby. Ta měla být původně v barvě textů, ale nakonec byla vytištěna jako součást podtisku v šedé barvě. Jména akcionářů byla následně na jednotlivé akcie většinou psána psacím strojem červeně zbarvenou páskou, ale část jmen, zejména na hromadné akcie byla tištěna už při tisku akcií. To je výhoda akcií vydaných na jméno, kde se pro tisk dá rovnou použít jméno z knihy akcionářů.

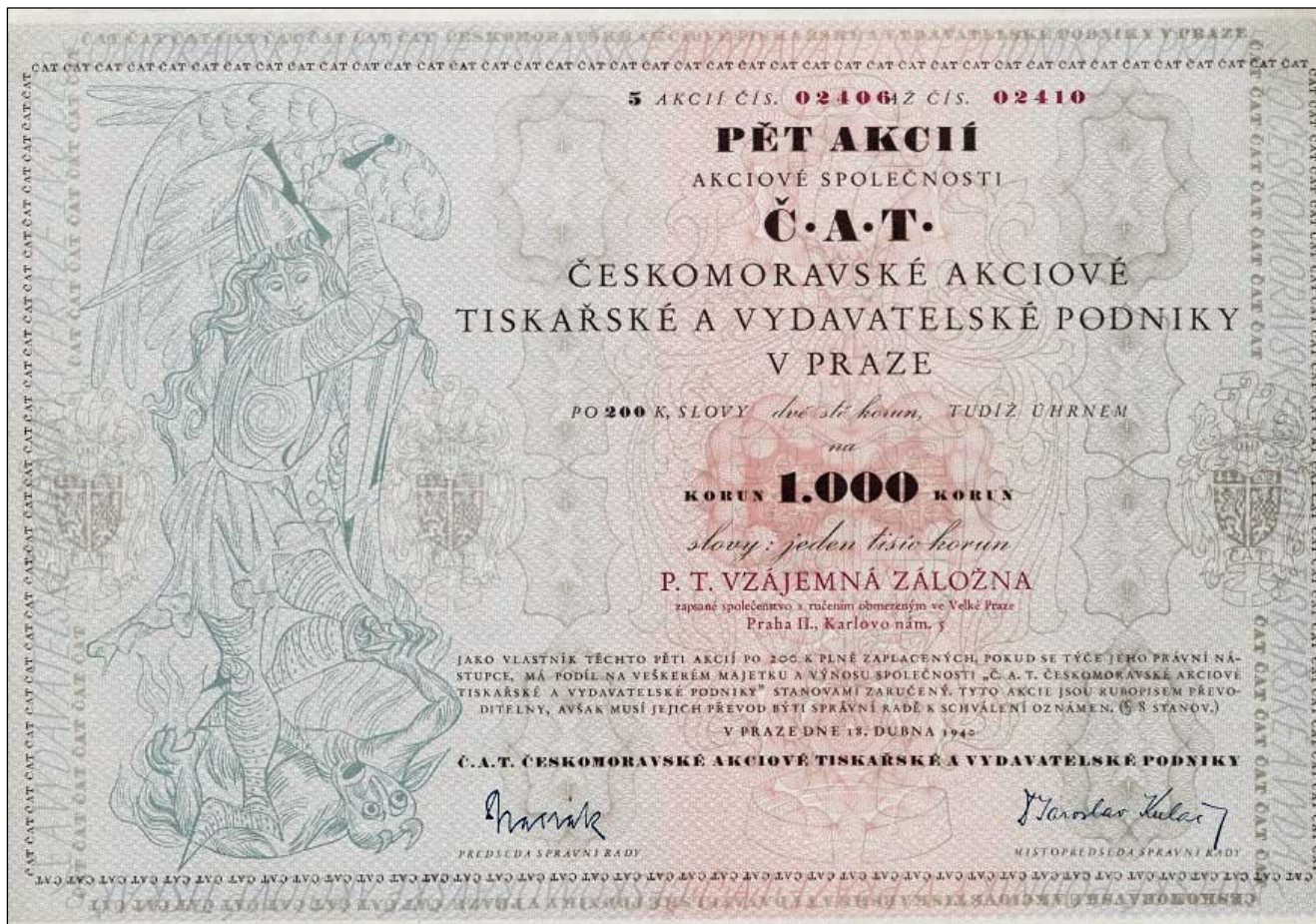
První nerealizovaný návrh akcií s datem 11.3.1940 a emisí (SOA Praha)

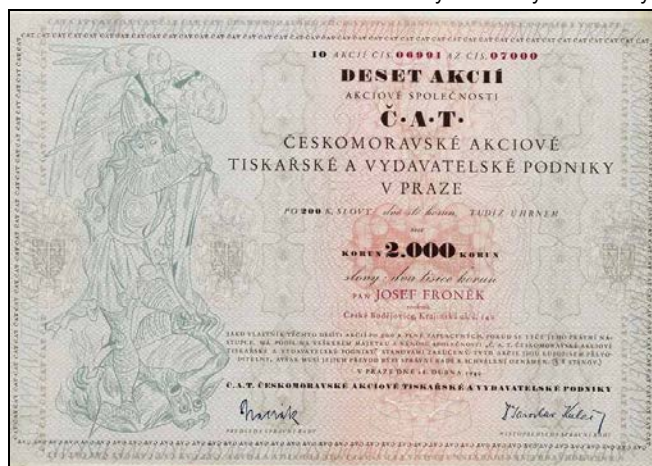
Druhá textová korektura akcie s kresbou umístěnou již vlevo (SOA Praha)

A0075 - Jednotlivá akcie poslední platné emise Č.A.T. vydané s datem 18. 4. 1940 na 200 K, která nahradila všechny dosud vydané emise

B077 - Hromadná akcie Č.A.T. Českomoravských akciových tiskařských a vydavatelských podniků vydaná 18.4.1940 na 5x 200 K (SOA Praha)

B146 - Hromadná akcie Č.A.T. vydaná 18.4.1940 na 10x 200 K (SOA)

B216 - Hromadná akcie Č.A.T. vydaná 18.4.1940 na 25x 200 K (SOA)

B315 - Hromadná akcie Č.A.T. vydaná 18.4.1940 na 25x 200 K (SOA)

Po schválení finálních korektur byla zakázka zadána do tisku ve čtvrtek 30. května 1940. Tehdy byl sepsán pracovní pokyn k početí tisku s tím, že celý průběh i ukončení prací musí být protokolárně zachyceno a přitom uvedeno kolik akcií bylo odvedeno a kolik jich zůstalo v makulatuře. Ani jeden výtisk nesměl být dán do tzv. vývěsky a nesměl být zcizen. Tisk byl dokončen ve středu 19. června 1940 ve složení dle původního zadání. Navíc však bylo vytištěno 2.322 blanketů jednotlivých akcií a 102 blanketů hromadných akcií. Faktor tiskárna Josef Formánek v přítomnosti strojmistra Václava Vokouna a vrchního faktora Václava Staška uvedené akcie zničil kromě 2 ks znehodnocených pro vzorník tiskopisů ČAT. V úterý 25. června 1940 byl sepsán protokol o tisku akcií, které byly uloženy v zasedací síni, kde měla být prováděna výměna akcií. Blankety bez čísel převzal ředitel Ivan Čančík a vložil je do zadržného trezoru ve 4. podlaží v místnosti č.31 kde bývala domácí pošta, nyní sklad ústřední účtárny. Výměna akcií nakonec probíhala právě v uvedené místnosti č.31.

Správní rada po převzetí vytištěných akcií zveřejnila oznámení, kterým se od 8. července 1940 začalo s výměnou akcií. Vyšlo 4. července, ve stejný den kdy byla oznámena i změna názvu firmy. Staré akcie byly hned při výměně znehodnoceny proštípnutím a prodány do makulatury. V archivu se dochovalo jen pár nezničených kusů. Nové akcie nebyly rozděleny podle čísel na jednotlivé a hromadné, jako u jiných firem, ale zachována byla čísla a jména původních akcií s tím, že ten kdo měl víc než 5 ks obdržel hromadné akcie. Zachoval se přehled, kolik kterých akcií vlastně bylo vytištěno. Jednotlivých akcií bylo 10.045 ks. Hromadných akcií bylo celkem 347 ks a představovaly 19.955 akcií, tedy dvě třetiny kapitálu. Rozděleny byly na 33 ks po 5 akciích, 69 ks po 10 akciích, 72 ks po 25 akciích a 173 kusů po 100 akciích.

Na vydání hromadných kusů je dobře vidět, že došlo ke koncentraci akcií do jedné rukou. Po zániku lidové strany, která se sloučila do Strany národní jednoty, musela zlikvidovat všechny spolky a organizace na ní navázané. Akcie těchto spolků se tak dostaly do rukou Vzájemné záložny ve Velké Praze. Ta vznikla v roce 1923 a patřila také do sféry vlivu lidové strany. Předsedou správní rady záložny byl shodou okolností JUDr. Jindřich Hatlák. Na valné hromadě v roce 1941 měla Vzájemná záložna celkem 12.062 akcií což bylo 40,21% základního kapitálu. Velcí akcionáři byli stále církevní instituce a osobnosti.

Ministerstvo vnitra schválilo změnu stanov i vzorce akcií 21. července 1940, tedy o měsíc poté co začala jejich výměna. K zápisu německého jména firmy do rejstříku došlo až 15. května 1942. Němcům totiž vadila v názvu zkratka Č.A.T. a trvali, aby v německém jménu byla zkratka také přeložena. Nakonec ministerstvo hospodářství přijalo úpravu, že v německé verzi to bude jen C.A.T. bez háčku a pak bude následovat celé jméno firmy německy.

Snad každý čekal na konec války, který se rychle blížil. Lidové listy byly jedny z deníků vycházející až do počátku května. Když v roce 1943 odešel Jan Scheinost do Národní politiky, stal se šéfredaktorem František Kliment. ten byl zatčen jen pár týdnů poté a vedení redakce pak převzal Josef Doležal. Náklad Lidových listů se koncem války zvýšil na 14.000 a v neděli dokonce na 27.000 výtisků. Vliv na zvýšení mělo zastavení jiných populárních deníků, jako třeba A-Zet. Zbylé velké deníky jako Národní politika, České Slovo, Polední list a Expres, které přečkaly až do konce války, byly v prvních květnových dnech definitivně zastaveny. Částečně nedostatkem papíru, ale hlavně z důvodů revolučních, nikdy už ale obnoveny nebyly.

Ve vlasti osvobozené od nacistů se mnozí domnívali, že zase začnou vydávat své kdysi zastavené tiskoviny. O tom, že tomu tak nebude, bylo rozhodnuto už předem a jinde než v Praze. Po celou válku se většina exilových politiků soustředila na starosti s obnovením Československa. Po 12. prosinci 1943, kdy prezident Edvard Beneš podepsal v Moskvě spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem, začal otevřený boj o koncepci a složení nové vlády. O moc spolu zápasily dvě exilové skupiny a nakonec zvítězila ta moskevská. Všichni se přitom shodli na tom, že politické strany, tak jak byly nastaveny před válkou, již nebudou obnoveny a bude umožněna jen jednotná koalice většiny, nazvaná Národní fronta Čechů a Slováků. Vznikla při jednání o budoucím vládním programu v Moskvě v březnu 1945. Je sice nazýván košickým, podle místa, kde byl program 5. dubna 1945 vyhlášen, ale vznikl 29. března právě v Moskvě. Z předválečných politických stran byla do Národní fronty přijata z pouze Komunistická strana, sociální demokracie, strana národně socialistická a Československá strana lidová. Jen tyto politické strany získaly privilegium vydávat po válce své politické deníky. Rudé právo, Právo lidu, České Slovo se změnilo na Svobodné slovo a Lidové listy se změnilly na deník Lidová demokracie.

Lidová strana začala Lidovou demokracii vydávat v sobotu 12. května 1945. Nové politické strany však měly jeden zásadní problém a to vlastní právní existenci, protože de facto byly bez právní formy. Byl to problém, ale bylo po válce, každý byl rád a snažil se dívat kupředu. To, že se většina národa začala dívat doleva bylo celkem přirozené, jen to vydrželo déle, než si kdo myslel.

Členové obnovené lidové strany se snažili rychle se zorientovat v politické džungli a hlavně všichni bez rozdílu politické příslušnosti začali připravovat volby v roce 1946. Největší snahou všech partají bylo hlavně na svoji stranu získat voliče zrušené agrární strany.

Také vedení tiskárny ČAT se domnívalo, že vše půjde jako doposud, aby záhy zjistilo pravý opak. V pátek 1. června 1945 odpoledne byli ve velkém sále paláce Charitas slavnostně uvítáni sídelní kanovník Msgr. Bohumil Stašek, který se navrátil z Dachau a z koncentračního tábora Buchenwald přicházející František Kliment. Po děkovních projevech a uvítání začala diskuze a nástin dalšího rozvoje tiskárny ČAT. Správní rada s té době scházela téměř denně. V pondělí 25. června 1945 se konala mimořádná schůze správní rady, kde rezignoval na předsedu správní rady JUDr. Jindřich Hatlák, který dobrovolně uvolnil pozici Bohumilu Staškovi. František Kliment se stal nově ředitelem ČATu a všichni pak poděkovali Hatlákovi za vedení firmy v době okupace. Na svém zasedání se správní rada také rozhodla vrátit k původnímu názvu tiskárny ČAT.

Do vývoje zasáhla politika, vláda a také 19. května 1945 podepsaný dekret prezidenta Beneše č.5/1945 Sb., zavádějící národní správy do podniků Němců, Maďarů a kolaborantů, které měly zajistit majetkové hodnoty pro případ konfiskace nebo znárodnění. Do podniku ČAT, ale nebylo možné národní správu zavést, protože podnik neřídil ani nevlastnil nikdo z nepřátel státu. Bývalý člen Jan Scheinost byl naštěstí v červnu 1945 rychle odvolán. Národní správa zavedena nebyla, ale došlo přímo ke zrušení stávající správní rady a místo ní jmenování nového správního výboru.

Ministerstvo vnitra rozhodlo 24. července 1945 na základě dohody vlády v Košicích o tom, že mohou vycházet jen časopisy, za kterými stojí politické strany, rozhodlo o zajištění odpovídajících tiskáren pro ně. Strana lidová prohlásila, že převezme své bývalé tiskové podniky. Ministerstvo vnitra pak plně rozhodnutí vlády předalo výměrem do rukou lidové strany nejen podnik ČAT, ale i její dceřiné společnosti. Šlo o Vyšehrad, vydavatelství a nakladatelství knih, s.r.o. dále Imprensa, tiskařská společnost s.r.o., konkurenční tiskárna na Karlově náměstí, kterou ČAT koupil v roce 1938 od původních majitelů. Dále IPRA, insertní a reklamní kancelář společnost s.r.o., založenou 8. listopadu 1940 ČATem s kapitálem 300.000 K pro vedení inzercí pro všech tiskovin koncernu. Trešničkou na dortu bylo Všeobecně prospěšné stavební a bytové družstvo Charitas včetně obou domů č.p. 316 a 317 na Karlově náměstí. To vše získala lidová strana výměrem ministerstva vnitra, protože vlastně šlo o jeden celek, rozdělený jen z daňových a ekonomických důvodů.

Současně s tím bylo zrušeno dosavadní správní rady a představenstva uvedených podniků a výměrem Zemského národního výboru byl na jejich místo zaveden správní výbor. Pro ČAT byl jmenován předsedou výboru ministr pošt František Hála. Členy ThDr. Bohuslav Jarolímek, opat strahovského kláštera, JUDr. Adolf Procházka, ministr zdravotnictví, Alois Novák, ředitel ústavu pro

František Hála (1893-1952)

Bohuslav Jarolímek (1900-1951)

Adolf Procházka (1900-1970)

hluchoněmé v Praze, JUDr. Václav Chytil, univerzitní profesor a člen Zemského národního výboru, JUDr. a PHDr. Dionysius Frant. Polanský, advokát v Praze a JUDr. Josef Doležal, šéfredaktor lidové demokracie. Podle odůvodnění uvedeném v dekretu byli správci jmenováni pro plynulý chod a vzhledem k tomu, že politické strany nejsou právníckými osobami a bylo třeba jejich jménem ustanovit zástupce v daných firmách. Obchodní soud nejprve zamítl zapsat správní výbor, protože šlo vlastně o národní správce. Rovněž původní správní rada protestovala, ale zbytečně. Stačil malý nátlak a objasnění politických zájmů a soud zápis nakonec provedl. Od toho okamžiku firma ČAT a její dceřiné společnosti vlastně neměly obchodní, ale doslova politické vedení. Místo dočasné národní správy byl zaveden trvalý správní výbor. Nová doba vyžadovala nové metody.

Pak přišel únor 1948, komunistický puč a násilné převzetí lidové strany Aloisem Petrem a knězem Josefem Plojharem. Oba měli velmi úzké styky s komunisty, za které byli ze strany 24. února 1948 vyloučeni. Rozhodnutí však ignorovali a za pomoci akčních výborů a Státní bezpečnosti ovládané již komunisty, obsadili 25. února 1948 vedení tiskových podniků ČAT a stranický sekretariát. Odměnou jim bylo setrvání ve vládě a ovládnutí lidové strany. Lidová strana díky tomu nezankla jako sociální demokracie a ve žila až do listopadu 1989 ve stínu KSČ přežila až do roku 1989. Pokračovaly také oblíbené tiskoviny jako „stříhová služba Lida“, „Neděle“ a především deník Lidová demokracie, která v roce 1947 dosáhla denního nákladu až 170.000 výtisků. Vycházela plných 49 let a byla velmi oblíbená. V roce 1992 prodala lidová strana deník firmě Pragoprint a.s., který Lidovou demokracii sloučil s Lidovými novinami. Zcela poslední číslo Lidové demokracie vyšlo 23. července 1994.

Pokračovalo a dodnes žije i nakladatelství Vyšehrad. Patří dosud k těm tradičním značkám, vydává asi 20 knih ročně čímž se řadí mezi největší nakladatelství u nás. Na rozdíl od Prahy, přežilo v Českých Budějovicích knihkupectví Zlatý klas, které je stále na stejném místě, jako bylo to původní ve 30. letech.

Podnik ČAT byl vyhláškou ministra informací a osvěty ze dne 8. března 1950 znárodněn podle zákona č.123/1948 Sb. zpětně ke dni 1. lednu 1948. Ve stejný den, tedy 8. března 1950 vznikla firma „SVOBODA, tiskařské závody, národní podnik“ kam byly začleněny majetkové podstaty tiskáren Svoboda (dříve Novina), M. Schulz, Cíl, Melantrich, ČAT dále brněnské tiskárny Typos, Lidová tiskárna, Rovnost a Novina, závod Zář a další menší firmy. Celkem šlo o dvanáct podniků a také o čtyři konfiskáty bývalých německých tiskáren v Brně a v Českém Těšíně. Tiskárnu ČAT v Českých Budějovicích převzaly Jihočeské tiskárny národní podnik.

Budova tiskárny patřila až do roku 1951 družstvu Charitas a byla znárodněna ve prospěch tiskařských závodů Svoboda. Po delimitaci závodů v roce 1954 přešla tiskárna ve Václavské ulici na podnik Pražské tiskárny, n.p. a v roce 1958 se stala součástí podniku Mír, novinářské závody, n.p. Tiskárna pracovala ještě v druhé polovině 90. let. Následně prošla celá stavba rozsáhlou přestavbou a dnes je z ní administrativní budova jménem „Mánes House“, kde jsou k pronájmu kanceláře. Jediné co ji dnes trochu pojí s tiskárnou je prodejna grafických papírů.

Téměř svému původnímu účelu slouží rovněž Palác Charitas. Družstvu byl palác odebrán výměrem ministerstva vnitřní záležitosti ze dne 30. října 1952 a převeden do majetku Československé strany lidové jako její hlavní sídlo. Strana se podílela na všech vládách, jak bylo vlastně téměř vždy jejím zvykem, pouze v letech 2010-2013 se do parlamentu nedostala. Prohra ve volbách znamenala také finanční potíže a tak palác posloužil jako záruka za bankovní úvěr. O tom by mohl palác za svoji téměř devadesátiletou historii jistě povídat, vždyť i jeho postavení bylo za finančních problémů. Jak se zdá, má tato strana finanční starosti dodnes. Sice má dnes jiný název, Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová a navazuje na tradici lidové strany, ale původní katolické zaměření se trochu ztrácí. V paláci tak dnes již nenajdete ani kapli (byla odsvěcena a nepoužívá se), ani pension, ani lázně, kde by se mohl kolemjdoucí osvěžit, ale jsou tu kanceláře, konferenční centrum a taneční škola. V roce 2002 si palác prošel svojí rekonstrukcí, ale to vše je už současnost, kterou budou hodnotit zase jiní po nás.

Když byla v roce 1911 zakládána malá tiskárna ČAT za nepředstavitelných útrap doslova po korunkách, nikdo nepředpokládal vývoj za dvacet, čtyřicet ani za sto pět let. Otázkou však zůstává, zda se dnes můžeme ohlédnout a podívat se zakladatelům do očí, kam ta jejich idea a tiskárna dobrého katolického tisku dospěla. Všichni drobní akcionáři tak přinesli svůj dar politické straně, která dodnes stojí na tomto základě. Původní myšlenky nahradily nové, ale nějak se vytratil duch náboženství nejen z tisku, ale i z každodenního života. Možná, že právě nyní, v době světového exodu milionů lidí, který zasahuje Evropu je návrat ke klasickým hodnotám křesťanství na místě. Nejde o to vyvolat pomýlené náboženské blouznění, ale upevnit si svoji vlastní víru a to kam vlastně opravdu chceme směřovat sebe a naše potomky. Odbouráme-li ze svého života prachobyčejný konsum, tak co mám opravdu v duši zbude?

Rudolf Píša

ThDr. Josef Plojhar (1902-1981)

Budova Mánes House, 2014

Použitá literatura z knihovny MCP:
 Ročenky Industrie Compass a Compass Financial Jahrbuch 1901-1944
 Michal Pehr a kol.: Cestami křesťanské politiky, Praha 2007
 B. Stašek: Pod ochranou sv. Michala archanděla, 1937
 Archivní materiály:
 NA ČR, fond Policejní ředitelství Praha II, spisy:
 B1254/4, H912/14, K7375/21, L981/11, M2744/5, N1390/8, P1407/10
 SOA Praha, fond KSO Praha, spis B III 260
 - fond MÍR, tiskařské závody, fond ČAT, č.56-158, kartony č.1-6
 Ostatní podklady: Otevřená encyklopedie Wikipedie a osobní archiv autora

Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů. Použity kusy: A0075, A1810, T0310, T8888, T8895. Originály akcií: B028, B077, B044, B146, B165, B216B 315, B372, B501 pocházejí ze SOA Praha, sbírka akcií z nezpracovaných sbírek MCP použity dobové noviny a časopisy, leták ČAT Fotografie osob: NA ČR, fond Policejní ředitelství Praha II, 1941-1950, osoby z arch. materiálů Národní technické muzeum Praha: fotografie Schönfeldova tiskařského lisu Fotografie JUDr. Antonina Rückla laskavě poskytl Jan Rückl Veřejné internetové zdroje: www.nacr.cz, www.ahmp.cz, www.langhans.cz Použití Věstník MCP 1/2015, Rudolf Píša: O Stříbrných a Tempu, 2015

Za pomoc na článku děkuji Jitce Prajzlerové (NA ČR), Mgr. Leoši Nikrmajerovi (MČB) a všem ostatním, kteří pomohli při hledání podkladů pro tento věstník.

AUKČNÍ REKORD

Skipofilie je již dlouhá desetiletí etablovaným oborem sběratelství a ti co kouzlu starých cenných papírů propadli, jistě dají za pravdu, že s každým nově získaným kouskem jejich srdéčko znovu zaplesá. Spolu s tím každým rokem roste počet těch, kteří se oboru věnují a tím rostou i ceny, zejména vyhledávaných unikátů. Ty nebývají ani v běžném obchodě a dokonce ani na specializovaných aukcích, ale dostávají se do nejprestižnějších světových aukčních domů sběratelů umění.

Aby se nějaká stará akcie nebo dluhopis dostal do této kategorie, musí mít něco víc než mají běžné papíry. Může to být jméno majitele, podpis zajímavé osobnosti, nebo musí být vytvořen umělcem, který je něčím atypický, nebo přímo excentrický.

Právě takový papír 9. listopadu 2015 nabízel aukční dům Christie's v New Yorku. Sice je známější v oboru obrazů, soch a dalších uměleckých předmětů, ale výjimečně se draží také cenné papíry. Součástí aukce byla obligace vydaná v roce 1924 společností Roulette de Monte Carlo. Tuto „firmu“ založil francouzský výtvarník a šachista Marcel Duchamp. Byla to osobnost značně svérázná. Věnoval se surrealismu, kubismu a založil dadaistickou skupinu. Kromě svého výtvarného nadání byl také beznadějný hazardní hráč.

Duchamp byl přímo posedlý ruletou. Snažil se objevit dokonalý systém, jak nad ruletou vyzrát. Výsledkem byl údajně geniální systém sázení, který byl založen na nekonečném hodu kostkou, kdy se zisk hromadí a vyžaduje skutečný test trpělivosti. Chtěl ve slavném kasinu v Monte Carlu rozbít bank. Na to ale potřeboval počáteční kapitál. Potřeboval sumu 15.000 franků, které se rozhodl opatřit vydáním 30 ks obligací po 500 francích. Investorům nabídl úročení 20% p.a. proti tehdy obvyklým 5-6%. Nicméně investoři neprojevili valného zájmu o tuto investici a Duchampovi se podařilo prodat všehovšudy pouze 8 ks obligací.

Z finančního hlediska to byl krach. Lidé na jeho výstřední nápad postupně zapomněli a zapomněli také na vydané obligace. Ty byly na svoji dobu velmi zvláštní, přesně v duchu výstředních nápadů a extravagancí Marcela Duchampa.

Celá obligace je protkána humorem a symbolismem. Ústředním motivem je stůl rulety, který je v podtisku obligace. V jejím čele je samotná ruleta, zastíněná portrétem Marcela Duchampa namydleného holicí pěnou. Nerealná postava má symbolizovat dábla (jiné výklady hovoří o Faunovi), který našeptává hráčům. Mydlinky pak mají připomenout nároky bohatých na luxus. Sadu fotografií, ze kterých byla jedna vybrána, nafotil Duchampův přítel americký fotograf a malíř Man Ray vlastním jménem Emmanuel Rudzitsky, který se v roce 1921 usadil v Paříži. Duchampova hlava a pěnou vytvořené rohy byly stejně zvláštní jako podmínky emise uvedené na rubu dluhopisu.

V nich se uvádí, že cílem společnosti je využít rulety v Monte Carlu. O využití Trente-et-Quarante a jiných „dolů“ na Côte d'Azur (Azurové pobřeží), tedy na francouzské riviéře, rozhoduje výhradně představenstvo. To tvořil sám Marcel Duchamp a druhým podepsaným je Rose Sélavy, což byl pseudonym opět používaný Duchampem. Roční příjem a výnos se odvíjí od systému kumulativních výher a je založen experimentálně na sto tisících hodů kuličky. Systém byl dle textu ve výhradním vlastnictví představenstva. Společnost bude vyplácet 20% p.a. a je oprávněna vyhlásit zpětný odkup do jednoho měsíce, pokud se akcionáři na tom dohodnou. Z čeho je chtěl vyplatit se ale neuvádělo.

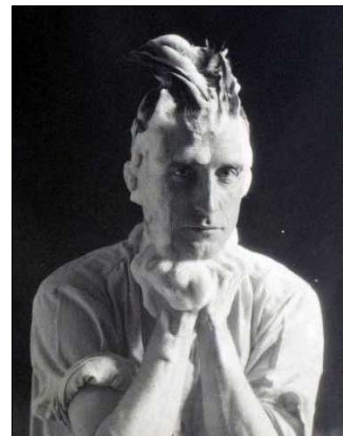
I těm osmi lidem, kterým prodal své dluhopisy nakonec musel přiznat, že žádný systém nemá a nebyl nikdy schopen vyhrát. To, že si vlastně ze všech vystřelil se už veřejně nikde neuvádělo.

Na celou aféru se postupně zapomnělo a na světlo se dostala v roce 1938. Redakce časopisu XpXe Siecle požádala Duchampa do vánočního čísla č. 4/1938 o příspěvek nějakého grafického díla a stručný popis. Tak byla tato záležitost publikována. Jako příloha časopisu byl z původních tiskových litografických podkladů vytištěn dobový novotisk dluhopisu č. 12.

Umělecká díla Marcela Duchampa se uplatňovala ve světových sbírkách. Tu největší má Muzeum umění v Philadelphii. S tím jak se začala zvedat vlna zájmu o sbírání cenných papírů se stal tento dluhopis hledaným. Zjistilo se, že z původně vytištěných 30 ks se dochovaly jen 3 ks. Rovněž tak ze 2.000 ks novotisků vytištěných v roce 1938 do časopisu se dochoval nižší počet. Existuje ještě maketa vytvořená umělcem, která je uložena v Kunsthaus Zurich.

V aukční síni Christie's se prodal jeden z původních tří kousků už v roce 2010. Tehdy byla dosažena cena 1.082.500 USD. Podle toho byla v listopadové aukci nastavena vyvolávací cena na částku 1.800.000 \$, ale bylo dosaženo nového rekordu, 2.405.000 USD, tedy asi 70.000.000 Kč včetně aukčních poplatků. Na takový kus si „zatím“ naše muzeum musí nechat zajít chuť, ale třeba se někdy podaří získat takový vzácný exemplář.

Je vidět na tomto příkladu, jak během krátké doby roste zájem o stejný papír a je to ukázkou investic i do oboru skipofilie, která láká stále víc lidí. A rada na závěr. Stačí když si dnešní firmy dají navrhnout od slavných umělců podobně zajímavé akcie a dluhopisy a za pár let jim vynesou jako grafika více než jejich vlastní kapitál.

Původní fotografie Man Raye, 1924

